

Koncept smisla života. Istraživanje među studentima teologije

Kujundžić, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:964349>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO - TEOLOŠKI STUDIJ

ANAMARIJA KUJUNDŽIĆ

KONCEPT SMISLA ŽIVOTA
ISTRAŽIVANJE MEĐU STUDENTIMA TEOLOGIJE

Split, 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO – TEOLOŠKI STUDIJ

ANAMARIJA KUJUNDŽIĆ

KONCEPT SMISLA ŽIVOTA
ISTRAŽIVANJE MEĐU STUDENTIMA TEOLOGIJE

DIPLOMSKI RAD
iz Psihologije
kod dr. sc. Gine Šparada

Split, 2024.

Sadržaj

SAŽETAK	4
UVOD	5
1. SMISAO ŽIVOTA U RAZLIČITIM TEORIJAMA	7
1.1. Različite definicije smisla života	8
1.2. Pitanja o smislu života	11
1.3. Različite teorije o smislu života	14
1.3.1. Franklova logoterapija	14
1.3.2. Camusov (be)smisao	16
1.3.3. Maslowljeva samoaktualizacija	18
2. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA VEZANA ZA SMISAO ŽIVOTA	20
2.1. Općenite teoretske istrage	20
2.2. Lokacije na kojima se provelo istraživanje o smislu života	21
2.3. Smisao života kroz određene psihološke karakteristike	22
2.4. Smisao života u akademskom svijetu	24
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	30
3.1. Plan istraživanja i korištene metode	30
3.2. Hipoteze	30
3.3. Upitnik - opis skale i psihometrijske osobine	31
3.4. Opis uzorka i kriteriji uključanja	32
3.5. Etički aspekti i potrebna dopuštenja	34
4. PRIKAZ REZULTATA I RASPRAVA	35
4.1. Prikaz rezultata - anagrafski podatci i podatci o studiranju	35
4.2. Prikaz rezultata po hipotezama	37
4.3. Rasprava	38
ZAKLJUČAK	39
BIBLIOGRAFIJA	40
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	45
SUMMARY	46

SAŽETAK

Shvaćanje smisla života tema je koja okupira čovjekovo postojanje od početka svijeta. Filozofi poput Frankla, Camusa i Maslowa dali su svoj doprinos konkretnijem shvaćanju ovog pitanja, iako su kroz svoj rad dolazili do širokog spektra često nepodudarajućih zaključaka. Temeljeno na njihovim idejama, u ovom je radu provedeno istraživanje *Skale smisla života*, kojom su kao uzorak uzeti studenti teološkog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Upitniku je pristupilo njih 73 te su kroz istraživanje utvrđeni iznadprosječni rezultati u percepciji smisla života, čime se nameće rezultat kako su studenti navedenog fakulteta pronašli smisao u puno većem postotku nego opća populacija.

Ključne riječi: smisao, studenti, istraživanje, Frankl, život

UVOD

U ovome radu razradit će se koncept smisla života. Povod pisanja rada sve je učestaliji problem manjka smisla i sve češća psihička oboljenja kod mladih i starijih osoba, koja se najčešće manifestiraju kroz depresiju i anksiozne napadaje, a koja su često uzrok ili posljedica izostanka smisla.

Svrha istraživanja je potaknuti raspravu o ovoj zahtjevnoj temi, kao i promišljanje budućih aktivnosti u svrhu povećanja i shvaćanja percepcije o smislu života.

Cilj istraživanja je opisati percepciju o smislu života kod studenata teologije. Treba utvrditi gdje i kako te u kolikoj mjeri ispitani studenti uspijevaju pronaći vlastiti smisao i ispunjenje. Sukladno tome treba napraviti poveznicu između pronalaska ili nepronaska smisla te životnog ispunjenja i radosti.

Prethodna istraživanja o temi su mnogobrojna, posebice na američkim kontinentima i u Kini te obuhvaćaju 4 grupe istraživanja: teoretske prikaze, istraživanja o studentima, smisao života kroz određene psihološke karakteristike i lokacije na kojima su se provodila istraživanja o smislu života.

Struktura rada obuhvaća 4 dijela. U prvom dijelu rada obrađuje se smisao kroz različite teorije. U tom ćemo dijelu započeti s definicijama o smislu života iz različitih perspektiva, a to su: filozofska, religijska i psihološka. U samom središtu prvog dijela je perspektiva smisla života Viktora Frankla, koji je začetnik logoterapije. Viktor Frankl preživio je strahote logora i, suočen s tim iskustvom, daje primjer kako se smisao može pronaći i u beznadnim situacijama. U nastavku se dotičemo i Alberta Camusa i njegovog doživljaja besmisla i apsurdna ljudskog postojanja koje je obrađivao kroz svoja djela, a završno spominjemo i Abrahama Maslowa i njegove teorije o samoaktualizaciji, gdje se smisao pronalazi u ostvarenju punog potencijala i stvaranja najbolje verzije samoga sebe.

U drugom dijelu obrađuju se prethodna istraživanja o smislu života koja možemo analizirati kroz četiri kategorije. Te smo kategorije podijelili na: općenite teorijske istrage, lokacije na kojima se provelo istraživanje, smisao života kroz određene psihološke karakteristike i smisao života u akademskom svijetu.

U trećem dijelu rada obrađuju se metodologije istraživanja koje su podijeljene u dva dijela: teoretski i empirijski dio. Pojednostavljeno rečeno, obrađuju se ispunjene ankete te se koriste

metode ankete kako bi se opisala percipiranu razinu smisla kod studenata koji su pristupili testiranju.

U četvrtom dijelu prikazat ćemo rezultate provedenih istraživanja na studentima te sukladno tome izvući zaključke. Rezultate istraživanja podijelili smo prema tri različite grupacije: spolu, smjeru studija na KBF-u i prema crkvenom staležu kojem pripadaju ili teže. Rezultati su, radi lakšeg shvaćanja razrađeni kroz grafove i tekstualnu obradu.

1. SMISAO ŽIVOTA U RAZLIČITIM TEORIJAMA

Pojam *smisao* i pojam *život* ne možemo definirati jednom rečenicom i strogo se držati te definicije. Sam pojam *smisao* nema točno određenu definiciju, ali različite su teorije pokušale čovjeku pobliže objasniti kako ga otkriti u svom životu. „Ne pita čovjek za smisao života, nego život njemu postavlja pitanja na koja on treba odgovoriti. A odgovoriti životu može jedino tako da odgovara za svoj život: odgovoriti životu može tako da bude odgovoran.“¹ Frankl želi potaknuti svakog čovjeka da u životu bude svjestan svoje odgovornosti i da izabere hoće li biti odgovoran pred Bogom, pred društvom ili pred svojom savjesti.² Svaki čovjek bi trebao pronaći smisao i svrhu svoga života te prihvatiti odgovornost koju mu donosi smisao.³ „To naglašavanje odgovornosti izraženo je u logoterapijskome kategoričkom imperativu, koji glasi: »Živi tako kao da sad živiš po drugi put, i kao da si prvi put počinjao one pogreške koje bi i sada mogao počinuti!« Čini mi se da ništa ne može stimulirati čovjekov osjećaj odgovornosti kao to pravilo, koje ga potiče da najprije pomisli kao da je sadašnjost već prošla i, drugo, da se prošlost sada može izmijeniti i popraviti.“⁴

Frankla zanima kako u čovjeku probuditi sposobnost odgovornosti za život za sve prilike koje mu se nameću.⁵ On kaže da se čovjeka ne smije proglasiti žrtvom njegovih okolnosti, da na njegovu bit spada da može biti kriv, što znači da osoba treba imati odgovornost krivnje jer joj ona daje dostojanstvo.⁶ „Oduzme li se čovjeku krivnju, oduzima mu se i dostojanstvo" – mudra je riječ koja se u naše vrijeme nerado čuje.“⁷ Pitanje o smislu života sigurno je svaki čovjek postavio bar jednom u životu, ali na njega nema konkretnog odgovora. Da bi čovjek došao do odgovora, koristi se filozofijom, teologijom i psihologijom. Kada postavljamo pitanje o smislu života, prvenstveno težimo smislu svojeg života, a ne smislu svijeta, povijesti, civilizacije itd. Čovjek danas kao da izbjegava pitanje o smislu života. Razlog je možda što neće pronaći zadovoljavajući odgovor.⁸ Čovjek koji pronađe smisao spreman je poradi toga položiti svoj

¹ Viktor E. Frankl, *Zašto se niste ubili?*, Oko tri ujutro, Zagreb, 1978., 94.

² Usp. Viktor E. Frankl, *Zašto se niste ubili?*, 94.

³ Usp. Viktor E. Frankl, *Čovjekovo traganje za smislom*, Planetopija, Zagreb, 2010., 11.

⁴ Viktor E. Frankl, *Čovjekovo traganje za smislom*, 94.

⁵ Usp. Viktor E. Frankl, *Čovjekovo traganje za smislom*, 11.

⁶ Usp. Elizabeth Lukas, *I tvoja patnja ima smisla*, Oko tri ujutro, Zagreb, 2016., 172.

⁷ Elizabeth Lukas, *I tvoja patnja ima smisla*, 172.

⁸ Usp. Franjo Mijatović, *Smislovi života*, <https://polis.ba/smislovi-zivota/> (29. travnja 2024).

život ako je potrebno, a onaj tko ne pronađe smisao sklon je oduzeti si život.⁹ Postavlja se pitanje ima li smisao moć iscjeljenja?

1.1. Različite definicije smisla života

U ovom poglavlju predstaviti ćemo vam nekoliko definicija iz različitih perspektiva. Donijet ćemo vam kratki prikaz filozofske perspektive, religijske perspektive i psihološke perspektive. Da bismo počeli sa samim definicijama, trebamo prvo početi od značenja riječi *smisao* i riječi *život*.

Smisao: „**a.** značenje čega [*smisao riječi; u punom (pravom) smislu (riječi)*] upravo ono što znači riječ kojom će se što nazvati ili koja slijedi] **b.** ukupnost vrijednosti i svrhe čega [*smisao života; nema smisla* **a.** besmisleno je, nema sadržaja **b.** *razg.* nema svrhe, neće koristiti]“¹⁰

Život: „**a.** stanje bića od rođenja do smrti, ukupnost funkcija individualizirane i organizirane tvari [*vegetativni život; senzitivni život; racionalni život*], *opr.* smrt **b.** postojanje, opstanak.“¹¹

Pojmovi *život* i *smisao* iznimno su slični i blisko povezani, ali imaju različita značenja. Život se odnosi na čovjekovo biološko i fizičko postojanje. Smisao pak implicira jedno dublje i snažnije značenje. Smisao života pojedinac interpretira na svoj način, temeljeno na svojim uvjerenjima (posebice vjerskim), interesima, mogućnostima, drugim okolnostima. Život je objektivna stvarnost koja uključuje sve što doživljavamo i proživljavamo i što kroji naš dnevni ritam. Smisao se najčešće odnosi na dublje pitanje svrhe, ciljeva ili interesa koje pojedinac pridaje svome životu i postojanju.

Mnogi filozofi dotakli su se teme smisla života. No, prije nego što predstavimo njihove definicije smisla života, prvo ćemo poći od značenja riječi *smisao* i riječi *život* u filozofiji.

Smisao: „U filozofiji, posljedak misaonoga motrenja neke stvari, pri čemu u samoj svijesti misaoni i osjetilni sadržaj još uvijek nisu razdvojeni. Dok značenje, kao čisti nadosjetilni pojam stvari, kategorijalno ukida tu povezanost i time predstavlja čistu logičku danost, smisao za svoju

⁹ Usp. Viktor E. Frankl, *Nečujan vapaj za smislom*, Naprijed, Zagreb, 1981, 18.

¹⁰ Smisao. *Hrvatski jezični portal*, Znanje, 2004., https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11lXBk%3D (15. svibnja 2024).

¹¹ Život. *Hrvatski jezični portal*, Znanje, 2004., <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (15. svibnja 2024).

bitnu pretpostavku ima osjetilnu spoznaju, tj. njezinu podudarnost s osjetilnim predmetom i shvaćanjem njezine unutarnje svrhovitosti (smislenosti).¹²

Ova definicija gleda smisao poput fenomenološkog pristupa u filozofiji, posebice u kontekstu razmatranja odnosa između svijesti, misaonog motrenja i osjetilnih sadržaja. U opisu se spominje ideja o povezanosti misaonog motrenja i osjetilnih sadržaja, gdje osjetilni sadržaji djeluju kao temelj za formiranje misaonih koncepata. S druge strane, "značenje kao čisti nadosjetilni pojam stvari" aludira na ideju apstraktnih pojmova koji nadilaze osjetilne sadržaje i čisti su produkti uma. Smisao stvari nije samo rezultat osjetilnog iskustva, već uključuje i shvaćanje njihove unutarnje svrhovitosti ili smislenosti.

Život: „U filozofiji, život se shvaća kao jedinstvo tjelesnih i duševnih očitovanja, djelovanje prema unutra i prema van, princip samokretanja i samoozbiljenja u svijetu.“¹³

U filozofiji, različiti filozofi imaju različite teorije i perspektive o tome što je smisao života. Neki to povezuju s osjećajem zadovoljstva, ispunjenja, povezivanjem s drugim ljudima, srećom itd. Iz tog razloga Camus uočava da traženje smisla čovjeka može dovesti u beznade, što definira sljedećim riječima: „Nikad nećete biti sretni ako nastavite istraživati od čega se sreća sastoji. Nikad nećete živjeti ako budete tražili smisao života.“¹⁴ Na taj način on čitatelja navodi ka vjerovanju kako je ljudsko postojanje puka slučajnost te kako smo mi samo prolazne stavke u bespuću svemira koje nikada neće pronaći potpunu smislenost svoje egzistencije.

Religijska perspektiva donosi nam zanimljivu definiciju smisla: „Smisao je ono što omogućuje vidjeti ostvarenu sukladnost između biti i egzistencije. Smisao je savršena, skladna dosljednost između onoga što se izriče i onoga što tvori krajnje značenje izrečenog; jednom riječju, smisao je ono što se pojavljuje i očito nameće, sama očitost koja se daje spoznati.“¹⁵ Ovaj nam citat govori da je smisao iskustvo koje se osjeća i prepoznaje, da nije samo intelektualni doživljaj. Sama se bit odnosi na naše postojanje, a egzistencija na naše iskustvo. Smisao nije samo pojava, nego je osjećaj duboke spoznaje i ova nam definicija govori da se smisao pojavljuje kada postoji usklađenost između onoga što izgovaramo i konačne radnje. Sugerira nam da smisao proizlazi iz dubljega duhovnog promišljanja i povezanosti s višim, transcendentnim snagama.

¹² Smisao. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., <https://enciklopedija.hr/clanak/smisao#znacenje1> (15. svibnja 2024).

¹³ Život. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zivot> (15. svibnja 2024).

¹⁴ Albert Camus, Izreke i citati, <https://izreke.net/citat/3306/> (15. svibnja 2024).

¹⁵ Smisao. *Enciklopedijski teološki riječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., 1063-1064.

Ivančić smisao definira na sljedeći način: “Smisao je dubinski motiv, motiv osobnosti i savjesti. Motiv koji pokreće čitav život. Motiv ljubavi, zadovoljstva, nutarnjeg ispunjenja, neugrozivih vizija.”¹⁶ Iz ovoga se citata vrlo lako uočava spominjanje ljubavi kao jednog od, ako ne i naj snažnijega pokretačkog motiva ljudskog bića. U ljudskoj je naravi usađena potreba za društvenošću, toplinom, ljudskim kontaktom, pripadnošću i prihvaćanjem. Tu se ne radi samo o ljubavi zaljubljenog para, već o prijateljskoj ljubavi, ljubavi roditelja prema djetetu i djeteta prema roditelju ili pak ljubavi Boga prema čovjeku i čovjeka prema Bogu.

S psihološkog stajališta izdvojit ćemo Viktora Frankla i Mihalyja Csikszentmihalyja. S psihološkog gledišta, smisao života može se definirati kao:

- “1. razlog zbog kojeg se nešto čini ili zbog kojeg nešto postoji;
2. mentalni cilj ili cilj koji usmjerava radnje ili ponašanje osobe;
3. upornost ili odlučnost u ostvarivanju takvog cilja.”¹⁷

Ove definicije naglašavaju subjektivni proces kroz koji pojedinci konstruiraju svrhu, značaj i ispunjenje u svom postojanju. Također naglašavaju individualni aspekt života, a riječ je o postavljanju ciljeva, ostvarenju osobnih ambicija i vlastitih vrijednosti. U psihološkom smislu, pronalaženje smisla života može biti važan proces osobnog razvoja i samospoznaje.

„Csikszentmihaly smisao (engl. meaning, mean – misliti) definira na tri načina: prvi, način koji upućuje na kraj, svrhu ili značenje nečega; drugi, način upotrebe riječi smisao odnosi se na namjere osoba i treći, način koji se upotrebljava za uređenje informacija.”¹⁸ Kombinirajući ove tri dimenzije, one zajedno tvore koncept smisla koji se odnosi na to kako doživljavamo svijet oko sebe, kako postavljamo ciljeve i motive te kako interpretiramo i koristimo informacije kako bismo dali smisao svojem životu.

Frankl na pitanje što je smisao života odgovara: „Sumnjam da liječnik može na to pitanje odgovoriti općenito. Jer se životni smisao razlikuje od čovjeka do čovjeka, iz dana u dan, od sata do sata. Stoga i nije tako važan opći životni smisao, koliko specifičan smisao života jedne osobe u danom času. Postaviti takvo općenito pitanje bilo bi kao upitati šahovskog majstora:

¹⁶ Mile Silov, Odgoj i teorija smisla. *Odgojne znanosti*, 9(2007)1(13), 77., <https://hrcak.srce.hr/file/32772> (15. svibnja 2024).

¹⁷ Purpose. American Psychological Association Dictionary of Psychology, <https://dictionary.apa.org/purpose> (15. svibnja 2024).

¹⁸ Mile Silov, Odgoj i teorija smisla. *Odgojne znanosti*, 9(2007)1(13), 77., <https://hrcak.srce.hr/file/32772> (15. svibnja 2024).

Recite mi, majstore, koji je najbolji šahovski potez na svijetu. Jednostavno nema najboljeg - ili čak dobrog - poteza koji ne bi bio zavisn od situacije u igri i od svojstava protivnika.“¹⁹

1.2. Pitanja o smislu života

Pitanje o smislu čovjeku se nameće direktno ili indirektno, ovisno o situaciji u kojoj se nalazi. Neki ljudi žive uređenim životom i uživaju u svojoj udobnosti, ne izlazeći iz komfor zone i sami smisao života možda ih dublje ne zanima, dok se drugi nalaze u teškim situacijama iz kojih ne znaju kako se izvući ili ih životna situacija navede da se zapitaju što je smisao njihovog života. „Ovo se pitanje čovjeku najradije postavi onda kada je njegov život ugrožen. Osobito se to događa u naglim životnim zaokretima, kad je čovjek izbačen iz svoje mirne i harmonične svagdašnjice i živi u strahu pred nekom nedaćom ili slučajem koji mu prijete.“²⁰ U tom slučaju čovjek pokušava pronaći smislenost i stvoriti si prostor slobode kako bi zaštitio sebe.²¹ Čovjek se najviše boji beznadnosti; kad nešto razumije, lakše prihvati i zato se čovjek najviše pita o smislu života kad mu on nije očit ili kad je sumnjiv.²² Stoga nam Reiner donosi četiri točke u koje svrstava traženje smisla, a koje pokreću čovjeka:

- nevidljivost smisla u iskustvu patnje, boli i nesreće;
- gubitak smisla u životnoj dosadi bez sreće i napetosti;
- poništenje smisla prijetnjom smrti;
- svijest odgovornosti u rađanju novih života.²³

Ovdje je riječ o ljudskoj egzistenciji. Da bismo došli do odgovora što je smisao ili kako doći do smisla života, bitno je krenuti od strukture smisaonog doživljaja. “Struktura je našega smisaonog doživljavanja takva da pojedine cjeline razumijemo uvijek iz šire smisaone cjeline. Pojedine datosti imaju smisla ako su usmjerene na nešto drugo. Jednako tako besmislenom proglašavamo radnju koja nije usmjerena prema nekom cilju.“²⁴ Nakon strukture smisaonog doživljaja, pitamo se kako postaviti pitanje o smislu čovjekova života. Bitno je poći od iskustva

¹⁹ Viktor E. Frankl, *Zašto se niste ubili?*, 93-94.

²⁰ Nikola Stanković, Pitanje o smislu čovjekova života i danas je nezaobilazno. *Obnovljeni život*, 39(1984)3.-4., 198., <https://hrcak.srce.hr/file/82955> (29. travnja 2024).

²¹ Usp. Nikola Stanković, Pitanje o smislu čovjekova života i danas je nezabilazno, 198.

²² Usp. Isto, 198.

²³ Usp. Isto, 199. <https://hrcak.srce.hr/file/82955> (29. travnja 2024).

²⁴ Nikola Stanković, Pitanje o smislu čovjekova života i danas je nezaobilazno, 201., <https://hrcak.srce.hr/file/82955> (29. travnja 2024).

stvarnosti i da si na prvo mjesto stavimo cilj našeg dobra, tj. nešto što nas ispunjava, što je dobro i vrijedno. Čovjek treba biti svjestan svoje aktivnosti i da bez nje ljudsko djelovanje ne bi imalo smisla, tj. ne bi bilo moguće. Ljudsko djelovanje usmjereno je nekom cilju jer cilj je uvijek ono što radnju čini smislenom. Naši čini i naše djelovanje usko su povezani s pitanjem o smislu života.²⁵

Uzimajući u obzir napisano, nameće se pitanje što je zapravo smisao i u čemu se sastoji? Kako možemo podijeliti i kategorizirati smisao i gdje ga čovjek može pronaći? Smisao života je subjektivni koncept sastavljen od različitih elemenata koje možemo grupirati u nekoliko osnovnih kategorija:

- Misija: ova točka uključuje postizanje vlastitih ciljeva, kao i razvoj osobnih talenata, vještina i sposobnosti te osjećaja osobne sreće, ispunjenja i zadovoljstva.
- Odnosi među ljudima: za trajno ispunjenje, nužno je imati kvalitetne privatne i poslovne veze s drugim ljudima. Ova točka gleda smisao kroz ljubav, prijateljstvo, povezanost s vlastitom zajednicom te kroz brigu za druge ljude.
- Duhovnost: svatko ima svoju definiciju duhovnosti. Mnogim ljudima duhovna praksa, vjera ili povezanost s višim bićem (bogom) može pružiti svrhu i smisao. Za apsolutnu većinu ljudi na svijetu ta praksa proizlazi iz religije, no moguć je pristup duhovnosti i van religije.
- Avantura: ljudskom su duhu potrebni promjena i uzbuđenje kako bi bio ispunjen i sretan. Odmor može biti dragocjeno vrijeme za povezivanje s dragim osobama, obnavljanje psihofizičkog zdravlja, rast u samospoznaji i otkrivanju nekih novih sfera interesa. Slobodno vrijeme omogućava čovjeku da se upusti u neke nove avanture koje ga odmiču od onog što je svakodnevno, sigurno i obično.
- Emocije: emocionalna samosvijest vrlo je potrebna u životu. Ako sami sebe ne upoznamo, nećemo moći stvoriti život kakav želimo. Svatko bi trebao odvojiti vrijeme da stvarno shvati svoje osjećaje i zatim shvatiti svoja ograničenja. To se može postići temeljitom samoanalizom. Samo ako osoba poznaje sebe, može stvarno razumjeti što želi od svoga života. Bitno je znati iz dubine svog srca što

²⁵ Usp. Nikola Stanković, Pitanje o smislu čovjekova života i danas je nezaobilazno, 202-203., https://hrcak.srce.hr/file/82955_197. (29.travnja 2024).

želimo u svom životu i zašto to želimo. To je izvrstan korak prema većem samoispunjenju.²⁶

„Smisao je, dakle, čovjekov osnovni pokretač. To ne znači da se u svakoj situaciji treba pitati koji je konačni smisao svega. To bi bilo neizvedivo ili barem neodrživo. Umjesto toga, logoterapija predlaže da se pitamo o konkretnom smislu, ovdje i sada. Smisao života ne možemo sami odrediti ili izmisliti – moramo ga otkriti. I to ne razmišljanjem, nego djelovanjem.“²⁷

Strukturu smisla možemo podijeliti na nositelja smisla i smisao. Nositelji smisla mogu biti riječi, jezični izrazi, ljudske aktivnosti poput ponašanja, postupaka, sve vrste kulture, oblici ljudske i biološke djelatnosti, društveni događaji i pokreti itd.²⁸ Samu strukturu smisla možemo podijeliti na smisao:

- osmišljenosti;
- organiziranosti;
- svrhovitosti;
- usmjerenosti;
- vrijednosti;
- funkcionalnosti.²⁹

Uzimajući u obzir sve navedeno, spoznajemo da je postavljanje pitanja o smislu te potraga za odgovorom jedan od najvećih izazova koji čovječanstvo može staviti pred sebe. Iako traganje za ovim odgovorom nekima može izgledati kao “Sizifov posao”, ono nije i ne mora biti uzaludno. Ta potraga otvara mogućnost spoznaje samoga sebe i svoga bitka, svojih vrijednosti i morala, sposobnosti i mogućnosti. Čovjek u tom procesu postaje bliži samome sebi.³⁰

²⁶ Usp. Shyam Ramanathan, 10 Distinct Categories of Life to Measure, <https://www.linkedin.com/pulse/10-distinct-categories-life-measure-ramanathan-pmp-cssgb-ains-au> (15. svibnja 2024).

²⁷ Valentino Findrik, Kako pronaći smisao života?, <https://izvrsnost.hr/kako-pronaci-smisao-zivota> (15. svibnja 2024).

²⁸ Usp. Mile Silov, Odgoj i teorija smisla, 77., <https://hrcak.srce.hr/file/32772> (29. travnja 2024).

²⁹ Usp. *Isto*, 77.

³⁰ Usp. Franjo Mijatović, Smislovi života, <https://polis.ba/smislovi-zivota/> (29. travnja 2024).

1.3. Različite teorije o smislu života

1.3.1. Franklova logoterapija

Koncept smisla života središnja je tema teorije Viktora Frankla, koji je smatrao da je težnja za smislom motivacijski pokretač svakog čovjeka.³¹ Franklove su riječi iskrene jer počivaju na iskustvu koje je proživio u koncentracijskom logoru, a u procesu nalaženja smisla vlastito iskustvo ima veliku ulogu. Preživio je nacistički logor i donosi sa sobom svjedočanstvo o stvarnosti pakla. „Totalitarni režim odnosi mu suprugu, brata, roditelje i prijatelje. Umjesto prepuštanja očaju i tuzi, javlja mu se silna volja za životom, smatra da mora postojati smisao tolike patnje te, iako ga trenutno ne vidi, odlučuje posvetiti život potrazi za smislom.“³² Frankl često citira Nietzschea koji kaže: „Onaj koji ima zašto živjeti može se nositi s gotovo svakim kako.“³³ Smisao se razlikuje od čovjeka do čovjeka i zato nije bitan opći životni smisao, nego specifični smisao pojedine osobe. Današnje društvo zadovoljava svaku potrebu osim potrebe za smislom; ona i dalje ostaje neispunjena bez obzira na to što živimo usred bogatstva.³⁴ Smisao je stvar osobnog otkrivenja.

Frankl je razvio svoju vlastitu teoriju. To je logoterapija, a doslovan prijevod znači *liječenje smislom*. Logoterapija dolazi od grčke riječi logos i znači smisao te se usredotočuje na čovjekovo traženje smisla i na smisao čovjekove egzistencije. Zato Frankl naglašava da je volja za smislom primarna motivacijska snaga u čovjeku.³⁵ „Bez sumnje, čovjekovo će traženje smisla i vrijednosti probuditi njegove nutarnje napetosti i nipošto neće ostvariti nutarnju ravnotežu. Međutim, upravo je takva napetost potreban preduvjet duševnog zdravlja. Usuđujem se reći da čovjeku ništa na svijetu tako djelotvorno ne pomaže – pa ni u najgorim uvjetima egzistencije – kao spoznaja da njegov život ima smisao“.³⁶ Logoterapija pokušava u pacijentu probuditi svijest o njegovoj odgovornosti i pacijent treba odlučiti hoće li svoj životni zadatak shvatiti kao odgovornost prema svojoj savjesti ili prema društvu. Logoterapija ne propovijeda i ne podučava, nego se sastoji u širenju i povećavanju pacijentovoga vidnog polja, da vidi i

³¹ Usp. Anita Vulić-Prtorić, Skala smisla života - SSŽ, u: Vera Čubela Adorić, Ana Proroković, Zvezdan Penezić, Ivana Tucak (ur.), Zbirka psihologijskih skala i upitnika, Svezak 3, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2006., 49.

³² Uliks Šimoković, Viktor Frankl- nečujan vapaj za smislom, <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/viktor-frankl-necujan-vapaj-za-smislom/> (29.travnja 2024).

³³ Usp. Viktor E. Frankl, *Čovjekovo traganje za smislom*, Planetopija, Zagreb, 2010., 11.

³⁴ Usp. Viktor E. Frankl, *Nečujan vapaj za smislom*, Naprijed, Zagreb, 1981., 22.

³⁵ Usp. Viktor E. Frankl, *Zašto se niste ubili?*, 88.

³⁶ Viktor E. Frankl, *Zašto ste niste ubili?*, 90.

osvijesti čitav spektar potencijalnog smisla.³⁷ Smisao nikad ne prestaje, a logoterapija nam pomaže da to otkrijemo na tri načina:

- upoznavanje nekoga ili doživljavanje nekoga;
- stajalište koje zauzimamo prema neizbježnoj patnji
- provođenje nekog čina ili ostvarenje nekog djela;³⁸

Čak i u beznadnim situacijama možemo pronaći smisao. U takvim situacijama stojimo pred izazovom da promijenimo sebe i sama patnja ne treba nužno biti loša.³⁹ „Patnja, na neki način, prestaje biti patnja u trenutku kada dobije smisao, kao, recimo, smisao žrtvovanja.“⁴⁰ Logoterapija obuhvaća cijelog čovjeka, obrađuje cijelu panoramu čovjekove moći i nemoći, od slobodne volje do trpljenja.

Zadaća logoterapije je pružati utjehu, a njezina je svrha davati savjet i pokušavati pokazati čovjeku da trpljenje nije bez smisla. Moderni je čovjek pun iluzija, misli da može sve korigirati.⁴¹ „Moderni je čovjek vazda sklon pobuni protiv sudbine, a odvikao se sudbinu prihvaćati. Da se buni – ima hrabrosti; da sudbinu prihvati, nedostaje mu poniznosti.“⁴² Bitno je razlikovati patnju koja je neizbježna od patnje koja je nepotrebna, jer je to mazohizam. Neizbježna patnja je patnja koja onemogućava čovjeku da uživa u životu ili mu onemogućava obavljanje svakodnevnog posla i stoga se može reći da je smisao života bezuvjetan jer obuhvaća potencijalni smisao neizbježne patnje. Najbolji primjer neizbježne patnje pokazao nam je Viktor Frankl, koji je bio u koncentracijskom logoru i koji je u tom beznađu pronašao smisao. Što se tiče pitanja patnje, rekao je da ga je mučilo pitanje imaju li patnja i umiranje smisla. Ako nemaju, onda preživljavanje nema nikakvog smisla jer život kojem smisao ovisi o slučajnosti ne bi bio vrijedan življenja.⁴³

Život ima smisao do posljednjeg trenutka i stoga čovjek bira što će biti spomenik njegovu postojanju, bilo to dobro ili loše. Logoterapija je aktivistična, a nije pesimistična. Izdvojit ćemo jedan primjer: ispred sebe imamo zidni kalendar; pesimist će svakog dana otrgnuti jednu stranicu i baciti je te će sa strahom i tugom gledati kako postaje sve tanji, dok će čovjek koji se aktivno suočava sa životnim problemima skidati list po list na kojem će ispisati bilješke i

³⁷ Usp. Viktor E. Frankl, *Čovjekovo traganje za smislom*, 101-102.

³⁸ Usp. *Isto*, 102.

³⁹ Usp. *Isto*, 103.

⁴⁰ Viktor E. Frankl, *Čovjekovo traganje za smislom*, 104.

⁴¹ Usp. Elizabeth Lukas, *I tvoja patnja ima smisla*, 76-77.

⁴² Elizabeth Lukas, *I tvoja patnja ima smisla*, 77.

⁴³ Usp. *Isto*, 105-106.

pažljivo ga stavljati sa strane te s ponosom i radošću može promišljati što je proživio.⁴⁴ Postavlja se pitanje kako reći „da“ životu unatoč svemu ili može li život zadržati smisao unatoč tragičnim aspektima. Život ima smisla u svim uvjetima, pa čak i u onim najbjednijima, a na čovjeku je da negativne aspekte života preokrene u pozitivne, što znači da iz svake situacije izvuče najbolje.⁴⁵ Prema Franklu, biti čovjek znači biti upućen na nekoga ili nešto i on, kad govori o čovjeku, obuhvaća njegovu psihološku, duhovnu i tjelesnu dimenziju.⁴⁶ „Njegove umrežene psihičke, fizičke i duhovne odlike čine ga "jedincatim", neponovljivim, upućenim na druge i "predodređenim" da traži smisao.“⁴⁷ Stoga Frankl naglašava da teorija logoterapije polazi od slobodne volje preko volje za smislom do smisla života. Kažemo da čovjek ima slobodnu volju i da je slobodno biće, ali zajedno s tim ide i odgovornost. No, posjedovati slobodu ne znači biti neograničen, nego zauzeti stav i oduprijeti se okolini, što znači biti svoj. Frankl često govori da je čovjek biće koje stalno odlučuje.⁴⁸ „Čovjek, naime, "stalno traži smisao svoga postojanja i života. I to je ono što Frankl zove "volja za smislom", a definira je kao "korjenitu težnju čovjeka da nađe i ostvari cilj i smisao života".“⁴⁹

„Poruka je logoterapije prema Franklovu učenju: : "bezuovjetna vjera u bezuvjetnu smislenost života". Frankl je još kao mlad srednjoškolac intuitivno osjećao kako je smisao važan za čovjeka. Ovu mladenačku intuitivnu spoznaju potvrdio je kasnije i svojim životom, ali i primjenom testova i drugih psiholoških metoda. Rezultati su pokazali kako je "svaki čovjek načelno sposoban naći smisao života", neovisno o tome koje je životne dobi, spola i karaktera, iz koje je sredine i koju naobrazbu ima.“⁵⁰

1.3.2. Camusov (be)smisao

Francuski filozof Albert Camus ponudio je jedinstven pogled na smisao života, koji polazi od pesimističnog uvjerenja da je život apsurdan. Camus se zanima za položaj čovjeka i smisla

⁴⁴ Usp. *Isto*, 110.

⁴⁵ Usp. Viktor Frankl, *Čovjekovo traganje za smislom*, 125-126.

⁴⁶ Usp. Želimir Puljić, Franklova logoterapija – liječenje smislom. Društvena istraživanja, 14(2005)4-5 (78-79), 890., <https://hrcak.srce.hr/file/27992> (29. travnja 2024).

⁴⁷ Želimir Puljić, Franklova logoterapija – liječenje smislom, 890., <https://hrcak.srce.hr/file/27992> (29. travnja 2024).

⁴⁸ Usp. Želimir Puljić, Franklova logoterapija – liječenje smislom, 890., <https://hrcak.srce.hr/file/27992> (29. travnja 2024).

⁴⁹ Želimir Puljić, Franklova logoterapija – liječenje smislom 891., <https://hrcak.srce.hr/file/27992> (29. travnja 2024).

⁵⁰ *Isto*, 892-893., <https://hrcak.srce.hr/file/27992> (29. travnja 2024).

njegovog opstanka. „Njegov je cilj potaknuti čovjeka na razmišljanje o apsurdnosti života i pronalaženje vlastite koncepcije života, kao što su solidarnost, suradnja i zajednički trud. Čovjeku je zadano pronalaženje vlastitoga životnog smisla, što je na neki način koncepcija egzistencijalizma kada on uočava svoju konačnost i kreće odrediti sebe, druge i svijet.“⁵¹

U svojim djelima opisuje iskustvo apsurdnosti života, a dva najpoznatija djela kojima je stekao svjetsku slavu su: *Stranac* i *Mit o Sizifu*, a objavljena su 1942. *Stranac* obrađuje temu koja je posebice zanimljiva i relevantna današnjem čovjeku, a to je ideja apsurdna kao čovjekove realnosti u svijetu. U tom djelu predstavlja glavnog lika Mersaulta kao mirnoga i ravnodušnog: „Mersault, glavni lik romana *Stranac*, ocrtava apsurd života jer je po njegovom mišljenju svejedno kako ćemo proživjeti život, kada smrt dolazi kao neminovnost koja prekida sva naša očekivanja.“⁵² *Mit o Sizifu* odgovor je na njegovo djelo *Stranac* i spada u književni esej u kojem je također riječ o apsurd. „Esej raspravlja o samoubojstvu, a postavlja se pitanje ima li život smisla i vrijednosti te mora li čovjek, ako mu oni nedostaju, počiniti samoubojstvo.“⁵³ Razmišljati o tome ima li ili nema smisla živjeti pitanje je koje traži odgovor. Camus smatra da čovjek koji razmišlja o samoubojstvu nije shvatio život ili ga je život nadišao. „Umrijeti dobrovoljno znači da je čovjek, čak nagonski, osjetio podrugljivi značaj te navike, odsustvo svakoga dubljeg razloga da se živi, besmisleni karakter svakodnevnog naprezanja i beskorisnost patnje.“⁵⁴

„Camus tvrdi da ljudska bića ne mogu izbjeći pitanje: "Koji je smisao postojanja?" Camus, međutim, negira postojanje odgovora na to pitanje i odbacuje svaki znanstveni, teleološki, metafizički ili ljudski stvoren cilj koji bi dao adekvatan odgovor. Stoga, iako prihvaća da ljudska bića neizbježno teže razumjeti svrhu života, Camus zauzima skeptično stajalište da prirodni svijet, svemir i ljudska bića šute o bilo kakvoj takvoj svrsi. Budući da samo postojanje nema smisla, moramo naučiti nositi nerazrješivu prazninu. Tu paradoksalnu situaciju, dakle, između našeg impulsa da postavimo konačna pitanja i nemogućnosti postizanja bilo kakvoga adekvatnog odgovora, Camus naziva apsurdom. Camusova filozofija apsurdna istražuje posljedice koje proizlaze iz ovoga osnovnog paradoksa.“⁵⁵

⁵¹ Kristina Kranjčević, Propovjednik i Albert Camus. Pitanje smisla. *Kateheza*, 33(2011)3, 294. <https://hrcak.srce.hr/file/166207> (15. svibnja 2024).

⁵² Kristina Kranjčević, Propovjednik i Albert Camus. Pitanje smisla, 293. <https://hrcak.srce.hr/file/166207> (15. svibnja 2024).

⁵³ Isto, 294., <https://hrcak.srce.hr/file/166207> (15. svibnja 2024).

⁵⁴ Alber Kami, *Mit o Sizifu*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1973., 17.

⁵⁵ Ronald Aronson, Albert Camus, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), <https://plato.stanford.edu/entries/camus/#Bib> (15. svibnja 2024).

Međutim, kroz daljnju razradu djela *Mit o Sizifu*, u Camusu se rađa nova ideja, gdje on istražuje mogućnost prihvaćanja surove realnosti života i građenja smisla kroz prkos besmislu. Camusova je teza da, čak i u svijetu bez smisla, čovjek može pronaći svoje ispunjenje kroz održavanje svojih vrijednosti i uvjerenja, međuljudske odnose i kroz prihvaćanje svih životnih izazova. To se najbolje prikazuje u narednom citatu: „Živimo jedni s drugima i jedni za druge. Ne sanjajmo samo o budućnosti, omogućimo čovjeku da on sada bude sretan. Namjesto da ubijamo i umiremo u želji da postanemo biće koje nismo, treba da živimo i da omogućimo da se živi, kako bismo izgradili ono što jesmo. S tim mislima Camus se odsada grčevito bori za postizanje smisla i poštovanje ljudskog života. Apsurdna logika promijenila se u novu logiku životne mudrosti i posegla za traženjem pravičnosti i mjere.“⁵⁶

1.3.3. Maslowljeva samoaktualizacija

Maslowljeva samoaktualizacija jedna je od najpoznatijih teorija motivacije. „Samoaktualizacija, prirodna potreba za aktualizacijom vlastite ličnosti, motiv za ostvarivanje svih kognitivnih i čuvstvenih potencijala pojedinca ili najviša razina psihološkog razvoja, koja se može postići tek onda kada su zadovoljene sve temeljne potrebe pojedinca. Samoaktualizirana je osoba neovisna, sklona pružanju otpora pritiscima iz okoline, ima izražen smisao za humor, lako stvara prijateljske i druge emocionalne veze te aktivno radi za opću dobrobit“.⁵⁷ On je razvio piramidalnu hijerarhiju, svrstavajući u nju potrebe i motive kojima pojedinac teži. U samoj piramidi nalaze se temeljne fiziološke potrebe koje su smještene na dnu, zatim potrebe za sigurnošću, pripadanjem, samopoštovanjem i samoaktualizacija. Maslow je napravio podjelu te je čovjekove motive podijelio na one koji su karakteristični za ljudsku vrstu i na motive karakteristične za pojedinca, koji vode prema aktualizaciji. Maslow moderno doba vidi kao prijetnju jer sprječava čovjeka u njegovoj samoaktualizaciji zbog niza predrasuda, društvenih normi i stereotipa.⁵⁸

⁵⁶ Drago Šimundža, Apsurd i nada Alberta Camusa. Osvajanje smisla nad besmisлом. Absurdum at spes Alberiti Camus. Ex absurdo ratio rerum conquirenda. *Crkva u svijetu*, 4(1969)2, 175. <https://hrcak.srce.hr/file/136314> (15. svibnja 2024).

⁵⁷ Samoaktualizacija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/samoaktualizacija> (29. travnja 2024).

⁵⁸ Usp. Višnja Rajić, Samoaktualizacija, optimalna iskustva i reformske pedagogije. *Napredak*, 153(2012)2,237., <https://hrcak.srce.hr/file/123331> (15. svibnja 2024).

Maslow pred nas stavlja jednu vrlo zanimljivu teoriju, a polazi od glavnih fizioloških potreba u koje spadaju hrana, piće, spavanje, zrak, odjeća - praktički sve ono bez čega ne bismo mogli preživjeti. Kad je žedan, čovjek je motiviran da zadovolji potrebu za vodom i kad je ta potreba zadovoljena, traga za nečim višim. Nakon glavnih fizioloških potreba, ide potreba za sigurnošću, u koju spadaju kuća, posao, zdravlje, financijska sigurnost. Nakon ispunjenja ovih dviju potreba, neki ljudi nemaju potrebu ići dalje u ostvarenju nečega višeg, a ako su neispunjene, oni neće moći biti ispunjeni. Nakon potrebe za sigurnošću, Maslow predstavlja potrebu za prihvaćanjem, tj. ljubav. Ovdje je riječ o odnosu s obitelji, partnerskom odnosu i prijateljstvu. Kod ove je potrebe važno da se čovjek osjeća voljeno i prihvaćeno od strane drugih ljudi, da ne bi upao u očaj, depresiju ili osjećaj usamljenosti. Nakon potrebe za prihvaćanjem slijedi potreba za samopoštovanjem, samopouzdanjem, postignućem, podrškom okoline. Ove potrebe možemo nazvati egocentričnim potrebama jer se čovjek želi osjećati potrebnim, tj. postići viši cilj za dobrobit društva. Nakon svih potreba koje smo naveli, došli smo do samoaktualizacije i ovdje se postavlja pitanje o smislu.⁵⁹

„Kad smo zadovoljili sve što smo mogli zadovoljiti u životu, želimo još i još. Zatim se počinjemo pitati puno značajnija pitanja: „Tko sam ja zapravo?, Zašto sam ovdje gdje jesam?, Koja je svrha svega što radim u životu?, Koji je smisao života uopće?, U što ja zapravo vjerujem?, Što želim ostaviti iza sebe?“ Kada počnemo raditi na ovoj razini piramide, više ne stavljamo fokus na sebe, već želimo dobrobit za druge.“⁶⁰

⁵⁹ Usp. Rafael Jajić, Piramida potreba Abrahama Maslowa, <https://budidobro.com/piramida-potreba-abrahama-maslawa-osvjestava-nase-trenutno-stanje-u-zivotu/> (29. travnja 2024).

⁶⁰ Rafael Jajić, Piramida potreba Abrahama Maslowa osvještava naše stanje u životu, <https://budidobro.com/piramida-potreba-abrahama-maslawa-osvjestava-nase-trenutno-stanje-u-zivotu/> (29. travnja 2024).

2. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA VEZANA ZA SMISAO ŽIVOTA

Primijetili smo da istraživanja vezana uz smisao života možemo analizirati kroz četiri kategorije. U prvu kategoriju spadaju općenite teoretske istrage. U ovoj je teoriji naglasak na logičkoj strukturi i čovjek postavlja bezbroj pitanja poput: Zašto postojim? Pita li se uopće čovjek o smislu života? Ima li smisla pitati se o smislu života? „Kako smo došli do tog pitanja? Je li to uopće pitanje koje nam se nameće? Ima li potrebe pokušati odgovarati na njega?“⁶¹ U drugu kategoriju spadaju lokacije na kojima se provelo istraživanje, a države koje su sudjelovale su: Brazil, Španjolska i Slovačka. U treću kategoriju spada smisao života kroz određene psihološke karakteristike. U četvrtu kategoriju spada ono što je nama najbliže: smisao života u akademskom svijetu.

2.1. Općenite teoretske istrage

U svome članku „*Smisao života*“, Boran Berčić pristupa smislu života kroz prizmu logičkog djelovanja. Pojednostavljeno, pitanje o smislu života temelji na istraživanju naših praktičnih razloga, odnosno tvrdi da se širok spektar našeg djelovanja uglavnom temelji na našoj racionalnosti u kojoj nalazimo glavne razloge za djelovanje. Neki od tih najčešćih razloga su: svrha, radost, briga za druge itd. Takav pristup smatra da je u srži djelovanja pluralizam jer ljudski smisao i svrha nisu samo bazirani na dimenziji instrumentalnoga i fizičkog, već i onoga što je unutar nas, naših doživljaja i emocija, strahova i veselja.⁶²

Nastavno na taj smjer razmišljanja, Tanja Radinov razloge smisla promatra kroz katoličko-teološku i psihološko-logoterapijsku perspektivu, gdje u obzir uzima ljudsko suobličavanje s Kristovim križem i mukom kako bi se došlo do krajnjeg ispunjenja kroz ljubav. Takav pogled na tragu je i Franklovog zaključka, gdje čovjek može preuzeti odgovornost za svoje postojanje i dati mu vlastiti smisao.⁶³

⁶¹ Boran Berčić, Smisao života. *Filozofska istraživanja*, 26(2006)1, 91 <https://hrcak.srce.hr/file/7528> (4. rujna 2024).

⁶² Usp. Boran Berčić, Smisao života. *Filozofska istraživanja*, 26(2006)1, <https://hrcak.srce.hr/4596> (4. rujna 2024).

⁶³ Usp. Tanja Radionov, Smisao života i patnje promatran kroz katoličko–teološku i psihološko–logoterapijsku perspektivu. *Obnovljeni život*, 72(2017)4, <https://hrcak.srce.hr/193039> (4. rujna 2024).

2.2. Lokacije na kojima se provelo istraživanje o smislu života

Smisao života tema je koja je univerzalna i zanimljiva čitavom čovječanstvu, neovisno o njegovoj rasnoj, vjerskoj i nacionalnoj pozadini. U svome istraživanju „*Meaning in Life Questionnaire: Evidence of its Factor Validity*“, koje su autori iz Brazila proveli od siječnja do ožujka 2015. godine na sveučilištu Joao Pessoa u saveznoj državi Paraíba u Brazilu, fokus je bio na dvjema skupinama sudionika. Prva se skupina sastojala od 414 volontera, od kojih su većinu (63%) činile žene prosječne dobi od 28 godina, dok je u drugoj skupini sudjelovao 201 volonter (75% žena) prosječne dobi od 26 godina. Obje su skupine pristupile upitniku o smislu života i pitanjima demografije, dok su sudionici iz druge skupine ujedno pristupili i testu svrhe života (Pil-test) te testu ontološke percepcije vremena (OTPS). U prvoj je skupini pouzdanost skale upitnika iznosila 89%, dok su u drugoj skupini uočeni dokazi istoznačne valjanosti upitnika o pitanju smisla života s obzirom na Pil-test i OTPS. Zaključno tome, navedeni upitnici smatraju se prikladnim instrumentima za mjerenje svrhe života.⁶⁴

Ovaj je upitnik bio i najkorišteniji instrument za procjenu smisla života u istraživanju provedenom u Španjolskoj, u radu „*Psychometrics properties of the Spanish version of the meaning in life questionnaire (MLQ) in adults*“. Do danas nijedna studija nije analizirala psihometrijske karakteristike odrasle populacije Španjolske. Skupina se sastojala od 683 odrasle osobe, od čega 80,4% žena. MLQ je pokazao jednaku valjanost sa životnom svrhom, anksioznošću i depresijom. Ovo istraživanje pruža podršku dobrim psihometrijskim svojstvima i pouzdanosti MLQ-a kod odraslih španjolskih sudionika za procjenu smisla života.⁶⁵

U slovačkoj verziji istraživanja, studija se fokusirala na psihometrijsko ispitivanje upitnika o smislu života (MLQ). Skupina se sastojala od 1368 sudionika (prosječne dobi od 41 godine). Kako bi se procijenilo stabilnost upitnika tijekom vremena, podskupina sudionika (421 odrasla

⁶⁴ Usp. Thiago Antonio Avellar de Aquino , Valdiney Gouveia Veloso, Andrei Alves de Aguiar, Gylmara de Araújo Pereira & Ana Sandra Fernandes, Tiago Deividu Bento Serafim, Alisson de Meneses Pontes, Meaning in Life Questionnaire: Evidence of its Factor Validity. *Ciencia e Profissao*, 35(2015)1, <https://www.proquest.com/docview/2054133546/D23559C5657642EBPQ/9?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁶⁵ Usp. José H. Marco, Jesús Privado, Verónica Guillen Botella, Soledad Quero, Sandra Pérez, Rosa Baños, María Pilar Tormo Irún, Psychometric properties of the spanish version of the meaning in life questionnaire (MLQ) in adults. *Behavioral Psychology*, 30(2022)3, <https://www.proquest.com/docview/2794806083/6C4456D56112471FPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

osoba) pozvana je na ponovno testiranje nakon približno šest mjeseci. Provedena je potvrdna faktorska analiza (CEA) kako bi se procijenilo unutarnju strukturu MLQ-a i njegovu mjernu preslikanost među spolnim i dobnim skupinama. Za analizu zadataka primijenjena je teorija odgovora na zadatke (IRT), koja koristi jednofaktorski generalizirani parcijalni kreditni model. Provedena je hijerarhijska linearna regresijska analiza kako bi se ispitalo moć predviđanja MLQ-a. MLQ je pokazao dobru unutarnju konzistentnost za obje podskale, ali je CEA pokazao savršeno uklapanje samo za podskalu prisutnosti značenja. Utvrđeno je da su obje podskale nepromjenjive među spolnim i dobnim skupinama. Analiza korelacije otkrila je pozitivne povezanosti između prisutnosti značenja i subjektivnog blagostanja, dok je potraga za smislom bila samo slabo korelirana ili uopće nije korelirana. Longitudinalna je analiza otkrila da prisutnost značenja (ali ne i potraga za smislom) značajno predviđa zadovoljstvo životom nakon kontrole osobnosti i mjera blagostanja temeljenih na emocijama. Ograničenje studije je specifičan uzorak regrutiran preko istraživačke agencije na temelju vlastitog odabira sudionika.⁶⁶

2.3. Smisao života kroz određene psihološke karakteristike

U istraživačkom radu „*What Indicates Your Life is Meaningful? A New Measure for the Indicators of Meaning in Life (3IML)*“, Shuv-Ami Avichai i Bareket-Bojmel Liad donose novu ljestvicu za mjerenje pokazatelja smisla života nazvanu 3IML. Inspiraciju su pronašli kod Heintzelmana i Kinga te su prilagodili njihovu teoriju kroz tri glavna pokazatelja percepcije smisla života u koja spadaju:

- osjetilo – osjećaj da je svijet oko nas koherentan i ima smisla;
- duh – pozitivan učinak i dobro raspoloženje;
- društvena povezanost – povezanost s drugima i odnosi.

Valjanost ljestvice utemeljene na prethodnim empirijskim dokazima testirali su kroz četiri velike studije s ukupno 1087 sudionika. U prvoj studiji koristili su eksplorativnu faktorsku analizu. U drugoj studiji koristili su se modeliranjem strukturnih jednadžbi. U trećoj studiji

⁶⁶ Usp. Peter Halama, Veronika Kohútová, Patrik Havan, Michal Kohút, The psychometric properties of the meaning in life questionnaire in slovakia. *Ceskoslovenska Psychologie*, 68(2024)1, <https://www.proquest.com/docview/3006424101/AF3AD36E72544C97PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4.rujna 2024).

testirali su valjanost nomološke mreže u odnosu na postojeću ljestvicu samoprocjene percipiranog smisla života i njegove poznate posljedice, poput povećanja optimizma i smanjenja depresije. U četvrtoj studiji ustanovili su valjanost ljestvice. Ovaj pristup mjerenju pokazatelja smisla života ne oslanja se na individualne definicije smisla života sudionika, već nudi višedimenzionalnu mjeru koja konceptualizira značenje u životu kao sintezu osjetila, duha i društvene povezanosti. Predložena ljestvica 3IML pokazala se kao pouzdan i strukturno zdrav alat za mjerenje smisla života.⁶⁷

U istraživačkom radu „*The problem of the meaning of life: Philosophical and psychological content and research perspectives*“, Kubarev iznosi da u analizi smisla života treba poći s filozofsko-religijskog aspekta i psihološkog znanja. Filozofsko-religijski aspekt definira smisao kroz iskustvo, dok psihologija smisao promatra kroz formu događaja koja doprinosi razvoju ličnosti. U radu kritizira postojeće psihološke studije zbog njihove temeljne greške. One često zamjenjuju smisao života (objekt istraživanja) s osjećajem sreće i zadovoljstva. Zaključuje se da bi psihološka istraživanja smisla života trebala uzeti u obzir njegov filozofsko-religijski sadržaj. Takva bi se istraživanja nalazila na sjecištu između istraživanja smisla života i istraživanja refleksivne aktivnosti pojedinca, koji se bavi zadatkom pronalaženja smisla života.⁶⁸

U istraživačkom radu „*A Meaningful Synergy: The Integration of Character Strengths and the Three Types of Meaning in Life*“, Russo-Netzer, Pninit, Tarrasch, Ricardo, Niemiec i Ryan M. napravili su istraživanje koje se sastojalo od 23 641 sudionika iz više od 100 zemalja. Proveli su opsežno istraživanje s mješovitim metodama. Mjerili su 24 karakterne snage pomoću VIA popisa snaga i tri vrste smisla u životu (koherentnost/razumijevanje, značaj/važnost i svrha), koristeći višedimenzionalnu ljestvicu egzistencijalnog značenja. Sudionici su podijelili svoja zapažanja o tome kako im je određena snaga karaktera pomogla u postizanju koherentnosti, svrhe i značaja. Rezultati su pokazali da su ljestvice značenja bile u korelaciji sa svim karakterima snaga. Najjači pokazatelji ukupnog osjećaja značenja u životu bili su nada, duhovnost, žar, znatiželja i zahvalnost. Također su otkrili rodne razlike u karakterima snagama

⁶⁷ Usp. Avichai Shuv-Ami, Liad Bareket-Bojmel, What Indicates Your Life is Meaningful? A New Measure for the Indicators of Meaning in Life (3IML). *Journal of Happiness Studies*, 22(2021)2, <https://www.proquest.com/docview/2374474064/7A31CD0E5AC146E4PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁶⁸ Usp. Vyacheslav Sergejevich Kubarev, The problem of the meaning of life: Philosophical and psychological content and research perspectives. *Cultural-Historical Psychology*, 11(2015)2, <https://www.proquest.com/docview/1762038592/5CBDBD9E2A454AFAPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

i vrstama značenja, kao i trendove povezane s dobi. Ovi nalazi pružaju uvid u to kako različite karakterne snage doprinose percepciji smisla života i kako se ti doprinosi razlikuju među različitim demografskim skupinama.⁶⁹

U istraživanju „*Odnos između prisutnosti smisla, potrage za smislom i subjektivnog blagostanja: trirazinska meta-analiza temeljena na upitniku o smislu života*“ istražen je sveukupni odnos između prisutnosti smisla i potrage za smislom naspram subjektivne dobrobiti pojedinca. Ova studija pokazuje snažnu vezu između prisustva životnog smisla i veće subjektivne dobrobiti te utvrđuje da, iako potraga za životnim smislom može biti nepovoljna za subjektivnu dobrobit, učinak je mali i uvjetovan.⁷⁰

2.4. Smisao života u akademskom svijetu

U provinciji Shanxi, u Kini, provedeno je istraživanje utjecaja studentskog osjećaja smisla života na psihološko blagostanje, posredničke uloge pozitivnih emocija i prilagodbe u životu. Ovom istraživanju pristupilo je 1 152 studenata, a odabrani su nasumično iz devet visokoškolskih ustanova. Korišten je kvantitativni pristup. Rezultati su pokazali da postoji pozitivan odnos između osjećaja smisla života i psihološkog blagostanja studenata, što znači da, što studenti više osjećaju da njihov život ima svrhu i smjer, to su psihički zdraviji i sretniji. Utvrđeno je da pozitivne emocije (radost, ljubav, zadovoljstvo) i životna prilagodba (sposobnost prilagođavanja različitim životnim situacijama) igraju posredničku ulogu u ovome odnosu. To znači da osjećaj smisla života može poboljšati psihološko blagostanje studenata kroz povećanje pozitivnih emocija i bolju prilagodbu životnim situacijama. Ovo istraživanje ima određeno ograničenje jer se odnosi samo na visokoškolske ustanove iz provincije Shanxi u Kini, ali pruža vrijedne uvide za škole i društvo o tome kako bi se formulirale mjere za poboljšanje psihološkog zdravlja studenata. Ovo nam istraživanje nudi razumijevanje odnosa

⁶⁹ Usp. Pninit Russo-Netzer, Richardo Tarrasch, Ryan M. Niemiec, A Meaningful Synergy: The Integration of Character Strengths and the Three Types of Meaning in Life. *Social Sciences*, 12(2023)9, <https://www.proquest.com/docview/2869625674/A77DD89692C24593PQ/2?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁷⁰ Usp. Jian-Bin Li, Kai Dou, Yue Liang, The Relationship Between Presence of Meaning, Search for Meaning, and Subjective Well-Being: A Three-Level Meta-Analysis Based on the Meaning in Life Questionnaire. *Journal of Happiness Studies*, 22(2021)1, https://www.researchgate.net/publication/339017841_The_Relationship_Between_Presence_of_Meaning_Search_for_Meaning_and_Subjective_Well-Being_A_Three-Level_Meta-Analysis_Based_on_the_Meaning_in_Life_Questionnaire (4. rujna 2024).

između pozitivnih emocija, životne prilagodbe i psihološkog blagostanja, pružajući smjernice za buduća istraživanja.⁷¹

U Kini je provedeno istraživanje odnosa akademskog zadovoljstva i smisla života među studentima. Istraživanju je pristupio 691 student preddiplomskog studija. Ispunili su četiri različite skale: skalu smisla života, skalu akademskog zadovoljstva, skalu prilagodljivosti karijeri i skalu inicijative za osobni rast. Posredničke varijable u ovom istraživanju bile su inicijativa za osobni rast i prilagodljivost karijeri, kako bi se objasnilo odnos između akademskog zadovoljstva i smisla života. Rezultati su pokazali sljedeće: 1. Akademsko zadovoljstvo kineskih studenata pozitivno predviđa prisutnost smisla u životu i potragu za smislom u životu; 2. Inicijativa za osobni rast i prilagodljivost karijeri posreduje u odnosu između akademskog zadovoljstva i prisutnosti smisla u životu. To znači da su studenti koji su zadovoljniji svojim akademskim postignućima skloniji osjećaju da njihov život ima smisla, djelomično zbog toga što aktivno rade na osobnom razvoju i prilagodljivosti karijeri; 3. Kada je riječ o potrazi za smislom u životu, samo inicijativa za osobni rast posreduje u odnosu između akademskog zadovoljstva i potrage za smislom. To znači da studenti koji su zadovoljniji svojim akademskim postignućima aktivno traže smisao u životu, uglavnom zbog svoje inicijative za osobni rast.⁷² Ovo istraživanje pokazuje da akademsko zadovoljstvo doprinosi osjećaju smisla u životu ne samo izravno, već i kroz posrednički učinak inicijative za osobni rast i prilagodljivost karijeri.⁷³

Provedeno je istraživanje zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba između budućega socioekonomskog statusa i osjećaja smisla života među studentima. Anketirano je 333 dodiplomskih studenata. Koristili su skale smisla života, skale osnovnih psiholoških potreba i skale socijalne ljestvice. Rezultati ovog istraživanja odnose se na osjećaj smisla u životu, predviđanje budućega socioekonomskog statusa i posredničku ulogu osnovnih psiholoških potreba. Što se tiče osjećaja smisla života, studenti su imali umjereni osjećaj smisla, njihov je

⁷¹ Usp. Weiyu Zang, Cang kai Zhang, The influence of college students' sense of life meaning on psychological wellbeing. The mediating roles of positive emotions and life adaptation. *Nurture*, 18(2024)2, <https://www.proquest.com/docview/3048525197/9A708093ABA34F30PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁷² Usp. Tiantian Li, Hsiu-Lan Shelley Tien, Juanjuan Wang, Academic Satisfaction and Meaning in Life: The Mediating Roles of Personal Growth Initiative and Career Adaptability. *Education Sciences*, 14(2024)4, <https://www.proquest.com/docview/3046825209/abstract/658AA71D1B84441APQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁷³ Usp. Tiantian Li, Hsiu-Lan Shelley Tien, Juanjuan Wang, Academic Satisfaction and Meaning in Life: The Mediating Roles of Personal Growth Initiative and Career Adaptability. *Education Sciences*, 14(2024)4, <https://www.proquest.com/docview/3046825209/abstract/658AA71D1B84441APQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

trenutni socioekonomski status bio nizak, a očekivali su da će njihov budući socioekonomski status biti visok. Zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba (bliskost, autonomija i kompetencija) posredovalo je utjecaj budućega socioekonomskog statusa na osjećaj smisla u životu. Studenti su vjerovali da će im budući socioekonomski status omogućiti da zadovolje svoje osnovne psihološke potrebe, što će zauzvrat poboljšati njihov osjećaj smisla u životu. U zaključku, studija pokazuje da očekivanja studenata o njihovome budućem socioekonomskom statusu mogu značajno utjecati na njihov osjećaj smisla u životu i da vjeruju da će bolji socioekonomski status u budućnosti pomoći u zadovoljenju ovih potreba, što će im pomoći da pronađu veći smisao u životu.⁷⁴

U istraživanju jasnoće samopoimanja i uključenosti u učenje, posredničke uloge osjećaja životnog smisla i orijentacije prema budućnosti anketirano je 997 učenika srednjih škola, od prvoga do završnog razreda. Koristili su se skalom jasnoće samopoimanja, skalom uključenosti u učenje, skalom smisla života i upitnikom orijentacije u budućnosti. Rezultati nam donose da učenici koji imaju jasniju sliku o sebi pokazuju veći angažman u učenju. Osjećaj smisla života i orijentacija prema budućnosti zajedno djeluju kao posrednici, jasnoća samopoimanja potiče osjećaj smisla života, koji potom doprinosi razvijanju pozitivne orijentacije prema budućnosti, a sve to zajedno povećava angažman u učenju. Zaključak ovoga istraživanja je da učenici koji bolje razumiju sebe i svoje ciljeve ne samo da aktivnije traže smisao u životu, već i razvijaju optimističniji pogled na budućnost.⁷⁵

U Španjolskoj je provedeno istraživanje studenata gdje su ispitani utjecaj smisla života i religije/duhovnosti te zadovoljstvo učenjem. Ovo istraživanje analizira kako religioznost, duhovnost, osjećaj smisla u životu, potraga za smislom i kriza smisla utječu na angažman i zadovoljstvo učenjem među studentima. Istraživanje je otkrilo snažnu povezanost između smisla i besmisla u odnosu na sposobnost učenja, tj. studenti koji su pronalazili smisao bili su uspješniji u učenju. Slični su rezultati bili prisutni i među snažno religioznim studentima koji su također uglavnom pokazivali bolje sposobnosti za učenje. Rezultati sugeriraju da bi se obrazovanje trebalo usredotočiti na aspekte i duhovne prakse koji imaju osobno značenje za

⁷⁴ Usp. Feng Zhang, Li Su, Xiaowei Geng, The Mediating Effect of Basic Psychological Needs Satisfaction between Future Socio-Economic Status and Undergraduates' Sense of Meaning in Life. *Social Sciences*, 12(2023)4, <https://www.proquest.com/docview/2806609082/abstract/23D7F4E92EF342B3PQ/1?accountid=207055&sourcecetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁷⁵ Usp. Yafei Liu, Siyu Di, Yixianzhi Zhang, Chao Ma, Self-Concept Clarity and Learning Engagement: The Sequence-Mediating Role of the Sense of Life Meaning and Future Orientation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(2023)6, <https://www.proquest.com/docview/2791654573/3836D97E626B47D1PQ/1?accountid=207055&sourcecetype=Scholarly%20Journals%20,%20> (4. rujna 2024).

studente. Također sugerira da bi se sadržaj kurikuluma trebao odnositi na interese i brige učenika, bez obzira na njihovu vjersku ili duhovnu dimenziju.⁷⁶

U Sjedinjenim Američkim Državama je provedeno istraživanje pod naslovom „*Odnosi između smislene aktivnosti, osnovnih psiholoških potreba i smisla života: test modela smislene aktivnosti i smisla života*“. Istraživanju je pristupio 591 student preddiplomskih i diplomskih studija. Studenti su ispunjavali anketu o uključenosti u značajne aktivnosti, skale osnovnih psiholoških potreba (tj. autonomije, kompetentnosti i povezanosti) i podskalu prisutnosti upitnika o smislu života. Autor ove studije predložio je i ispitaio teorijski model u kojem smisljena aktivnost ispunjava osnovne psihološke potrebe i pridonosi smislu života. Ovo je istraživanje uključivalo: smislenu aktivnost koja će biti povezana sa smislom života, smislenu aktivnost koja će biti povezana s osnovnim psihološkim potrebama i osnovne psihološke potrebe koje će djelomično posredovati odnos između smislene aktivnosti i smisla života. Rezultati ukazuju kako aktivnost može imati značajnu ulogu u poticanju smisla života.⁷⁷

U Hong Kongu je provedeno istraživanje smisla života kao posrednika između nepovoljnih iskustava u djetinjstvu i njihovih učinaka na mentalno zdravlje. Istraživanje je provedeno na 293 studenata Sveučilišta u Hong Kongu, medijalne dobi od 21 godine. Ova studija pruža dokaze da prisutnost značenja može igrati zaštitnu ulogu i da zbunjenost značenja može biti faktor rizika za učinke nepovoljnih iskustava u djetinjstvu na mentalno zdravlje. Rezultati ove studije sugeriraju važne smjernice za stvaranje učinkovitih strategija prevencije i intervencije koje mogu pomoći u smanjenju negativnih posljedica negativnih iskustava iz djetinjstva (ACE-a) te poboljšanju mentalnog zdravlja mladih odraslih osoba. To znači da bi se, temeljem ovih rezultata, mogli razviti programi i mjere koji bi pomogli djeci da se nose s traumatičnim iskustvima te pružili podršku i resurse koji bi im omogućili zdraviji prijelaz u odraslu dob. Kroz razumijevanje utjecaja ACE-a, stručnjaci mogu osmišljavati ciljanije pristupe koji ne samo da

⁷⁶ Usp. Fernanda Augusta Lima das Chagas, Antonio Muñoz-García, Examining the Influence of Meaning in Life and Religion/Spirituality on Student Engagement and Learning Satisfaction: A Comprehensive Analysis. *Religions*, 14(2023)12, <https://www.proquest.com/docview/2904732199/E85E5572217949CCPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁷⁷ Usp. Tiantian Li, Hsiu-Lan Shelley Tien, Juanjuan Wang, Academic Satisfaction and Meaning in Life: The Mediating Roles of Personal Growth Initiative and Career Adaptability. *Education Sciences* 14(2024)4, <https://www.proquest.com/docview/3046825209/abstract/658AA71D1B84441APQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

sprječavaju razvoj mentalnih problema, nego i aktivno promiču psihološko blagostanje mladih ljudi.⁷⁸

Na području Australije i Hong Konga je 2006. provedeno istraživanje u kojem su autori usporedili predvidljive učinke akulturalnih elemenata stresa i smisla života na životno zadovoljstvo 606 kineskih studenata u Australiji i Hong Kongu. U istraživanju su ispitanici u Australiji doživjeli više akulturalnih stresora (stresova povezanih s prilagođavanjem različitim kulturnim okruženjima) u usporedbi s ispitanicima iz Hong Konga. Međutim, nivo zadovoljstva životom nije se značajno razlikovao između ovih dviju skupina. Pokazalo se da osjećaj smisla života ima snažan pozitivan utjecaj na zadovoljstvo životom, dok akulturalni stresori imaju negativan utjecaj na zadovoljstvo životom u objema skupinama. Osim toga, osjećaj smisla života djelomično je posredovao u vezi između akulturalnih stresora i zadovoljstva životom, što znači da je osjećaj smisla života donekle ublažio negativne učinke akulturalnih stresora na zadovoljstvo životom u objema skupinama.⁷⁹

U drugom istraživanju nad kineskim studentima, naslova „*Izvori smisla života među kineskim studentima*“, sadržajno je analiziran 171 studentski odgovor na pitanje što im život čini smislenim i iz toga su izvedena 74 često spominjana odgovora na to pitanje. Zatim je sastavljen upitnik temeljen na tim odgovorima i dan drugom uzorku od 523 studenata u studiji broj 2. Istraživačkom analizom faktora identificirano je sedam temeljnih dimenzija: samorazvoj (tj. ostvariti svoje težnje i aktualizirati svoj potencijal), društveno opredjeljenje (tj. doprinostiti društvu i pridržavati se moralnih načela), međuljudski odnosi (tj. odnosi s članovima obitelji, prijateljima i drugima), svjetovna zanimanja (tj. stabilni poslovi, materijalna imovina i društveni status), životna iskustva (tj. iskusiti sve radosti i tuge u životu), civilizacija (tj. čitanje, razmišljanje, glazba i umjetnost) i autonomija (tj. slobodno donositi odluke i preuzeti

⁷⁸ Usp. Sylvia Kwok, Jingwen Jiang, Siqi Fang, Presence of meaning in life and meaning confusion mediate the effects of adverse childhood experiences on mental health among university students. *Applied Psychology Health and Well-Being*, 16(2024)1, <https://www.proquest.com/docview/2847030200/7EBDF0A45806451FPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

⁷⁹ Usp. Jia-Yan Pan, Daniel F K Wong, Lynette Joubert, Cecilia Chan, The Protective Function of Meaning of Life on Life Satisfaction Among Chinese Students in Australia and Hong Kong: A Cross-Cultural Comparative Study. *Journal of American College Health*, 57(2008)2, <https://www.proquest.com/docview/621561942/A349750E54544703PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024).

odgovornost za vlastiti život). O rezultatima se raspravlja u svjetlu filozofskih utjecaja u kineskoj kulturi, posebice onih iz konfucijanizma i taoizma.⁸⁰

U Kaliforniji je provedeno istraživanje smisla života u kojem se pokušalo razviti kategorije koje bi mogle pouzdano i dosljedno mjeriti smisao života među studentima. Bilo je zanimljivo vidjeti koje su kategorije studenti podržavali, a koliko ih je izjavilo da nemaju smisla života. U istraživanju je sudjelovalo 100 studenata, među kojima je provedena pilot - studija. Studenti su trebali navesti tri stvari koje im daju najveći smisao u životu i poredati ih prema važnosti. Nakon analize, istraživači su osmislili osam kategorija koje su pokazale odgovarajuću međuocjenjivačku pouzdanost (dosljednost među različitim ocjenjivačima) i stabilnost tijekom razdoblja od tri mjeseca. Najčešće spominjana kategorija bila je „odnos“, što se odnosi na značaj osobnih veza i odnosa s drugima. Sljedeće kategorije po važnosti bile su „služba“ (pomaganje drugima ili doprinos društvu), „rast“ (osobni razvoj i učenje), „vjera“ (religiozna ili duhovna uvjerenja), „egzistencijalno-hedonistički“ (uživanje u životu i njegovim iskustvima), „dobivanje“ (postizanje ciljeva ili stjecanje materijalnih dobara), „izražavanje“ (osobna kreativnost i samoizražavanje) i „razumijevanje“ (traganje za znanjem i razumijevanjem svijeta). Zanimljivo, samo je 5% studenata izjavilo da njihov život nema smisla.⁸¹

⁸⁰ Usp. Hong Zhang, Zhiqin Sang, Darius K.-S.Chan, Fei Teng, Liu, Shuo Yu, Yuan Tian, Sources of Meaning in Life Among Chinese University Students. *Journal of Happiness Studies*, 17(2016)4, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10902-015-9653-5> (4.rujna 2024).

⁸¹ Usp. Karen L. Devolger, Peter Ebersole, Categorization of college students' meaning of life. *Psychological Reports*, 46(1980)2, <https://www.proquest.com/docview/616494464/D0D308E909AC400CPQ/1?sourcetype=Scholarly%20Journals> (4.rujna 2024)

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Plan istraživanja i korištene metode

Istraživanje je napravljeno u dva dijela. Teoretski dio istraživanja napravljen je prije empirijskog dijela istraživanja. Empirijski dio istraživanja pripremljen je pisanjem pitanja s anagrafskim podacima i česticama iz upitnika *smisao života*. Pitanja su tiskana na jednostranične papire koji su podijeljeni studentima Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Ankete su prikupljene grupno, u razredima, za vrijeme pauze, u drugoj polovini akademske godine 2024./2025. Nakon završetka prikupljanja ispunjenih anketa, iste su obrađene u programu IBM SPSS Statistics 21. Korištene su isključivo metode opisne (deskriptivne) statistike te rezultati samo opisuju percipiranu razinu smisla života kod studenata koji su pristupili testiranju, bez pretenzije za generalizacijom rezultata na studente teologije na drugim učilištima.

3.2. Hipoteze

Hipoteza 1: Studenti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu imaju veću percepciju smisla života od hrvatskog prosjeka.

Hipoteza 2: Dijecezanski bogoslovi imaju veću percepciju smisla života od laika/inja.

Hipoteza 3: Redovnici imaju veću percepciju smisla života od laika/inja.

Hipoteza 4: Redovnice imaju manju percepciju smisla života od dijecezanskih bogoslova.

Hipoteza 5: Redovnice imaju manju percepciju smisla života od redovnika.

3.3. Upitnik – opis skale i psihometrijske osobine

Skala smisla života (SSŽ, eng. PIL), originalni instrument Crumbaugh i Maholicka, objavljen od strane D. L. Debatsa, adaptiran je u Hrvatskoj od strane Anite Vulić-Prtorić i Josipe Bubalo.⁸² Budući da se u drugom i trećem dijelu originalnog upitnika koriste projekтивne tehnike, istraživači uglavnom uzimaju samo prvi dio instrumenta, a takav je slučaj i u ovom radu.⁸³ Ova se skala bazira na učenjima Viktora Frankla⁸⁴, u smislu da je koncipirana vodeći se njegovim teorijskim postavkama vezanim uz smisao života: „Postupak adaptacije odvijao se kroz 3 faze: 20 tvrdnji iz prvog dijela originalnog upitnika PIL prevedeno je na hrvatski jezik, u drugoj je način odgovaranja iz originalnog upitnika promijenjen u sustav procjenjivanja na ljestvicama Likertova tipa od pet stupnjeva, a u trećoj je izvršen odabir tvrdnji kako bi se izbjeglo ponavljanje sadržajno istih ili sličnih tvrdnji. Na ovaj je način dobiven upitnik od 28 tvrdnji, koji je, nakon provedenih statističkih analiza, skraćen na 23 čestice.“⁸⁵

U Tablici 1 vidimo psihometrijske vrijednosti dobivene u postupku adaptiranja upitnika u Hrvatskoj i vrijednosti u našem istraživanju na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu (KBF-u). Pouzdanost skale u smislu unutarnje konzistencije je izvrsna u oba slučaja (Cronbach alpha = 0.892⁸⁶; 0.900), a prosječna korelacija među česticama 0.278 pri hrvatskoj adaptaciji skale⁸⁷, a 0.283 u našem istraživanju. Rezultati ukazuju na zadovoljavajuću pouzdanost skale u smislu upućivanja u daljnju obradu i interpretacije rezultata u oba slučaja.

U odgovorima se koristi skala Likert: „Ispitanici na skali od 5 stupnjeva procjenjuju u kojoj se mjeri sadržaji navedeni u tvrdnjama odnose na njih (od 1 = uopće se ne odnosi na mene do 5 = u potpunosti se odnosi na mene). Ukupan rezultat računa se kao zbroj procjena na svim česticama. Pri tome se obrnuto boduje 10 tvrdnji pod rednim brojem: 1, 3, 5, 6, 7, 8, 12, 15, 16, 20.“⁸⁸ Ukupni zbroj teoretski može varirati od 23 do 115. U adaptaciji skale u Hrvatskoj

⁸² Usp. Dominique L. Debats, *Meaning in life: Psychometric, clinical and phenomenological aspects*, University of Groningen, Groningen, <http://docserver.ub.rug.nl/eldoc/dis/ppsw/inhoud.html>, 1996., citirano u: Anita Vulić-Prtorić, Skala smisla života, u: Vera Čubela Adorić, Ana Proroković, Zvezdan Penezić, Ivana Tucak (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*, Svezak 3, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2006., 50.

⁸³ Usp. Anita Vulić-Prtorić, Skala smisla života, u: Vera Čubela Adorić, Ana Proroković, Zvezdan Penezić, Ivana Tucak (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*, Svezak 3, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2006., 50.

⁸⁴ Anita Vulić-Prtorić, Skala smisla života, u: Vera Čubela Adorić, Ana Proroković, Zvezdan Penezić, Ivana Tucak (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*, Svezak 3, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2006., 50.

⁸⁵ *Isto*

⁸⁶ *Isto*, 51.

⁸⁷ *Isto*

⁸⁸ *Isto*, 50.

zabilježen je raspon od 39 do 112, a u našem istraživanju od 68 do 113. Veći rezultat upućuje na veću percepciju smisla u vlastitom životu.

Tablica 1.

	Hrvatska adaptacija testa	Istraživanje na KBF-u
N (Broj)	111	73
M (Aritmetička sredina)	86,2	95,49
C (medijan)	88	98,00
Std. devijacija	13,80	11,109
Apsolutni mogući raspon rezultata	23-115	23-115
Raspon u uzorku	39-112	68-113
Cronbach alpha	0.892	0.900
Prosječna korelacija među česticama	0.278	0.283

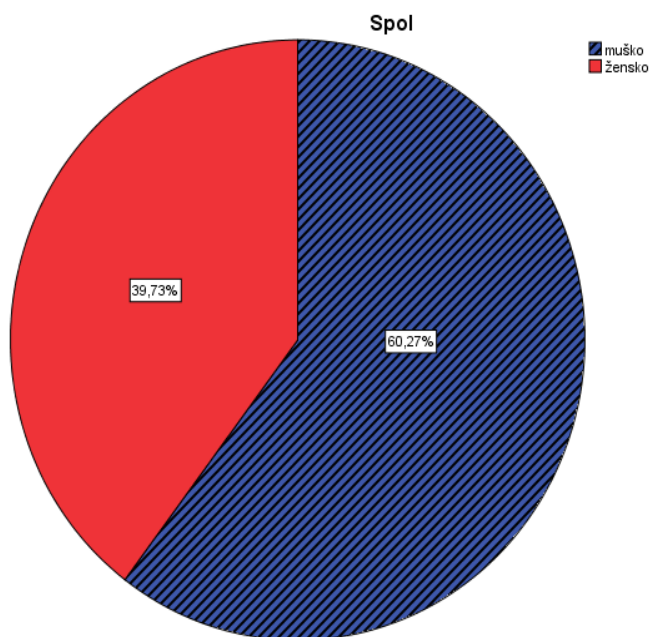
3.4. Opis uzorka i kriteriji uključenja

Istraživanje je bilo otvoreno za sve studente Katoličkoga bogoslovnog fakulteta na preddiplomskoj (teološko-katehetskog smjera) i diplomskoj razini (teološko-katehetskoga i filozofsko-teološkog smjera). Fizički su obuhvaćeni samo studenti koji su bili prisutni za vrijeme podjele upitnika i koji su upitnik stvarno ispunili.

Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu je u akademskoj godini 2023./2024. upisano ukupno 116 studenata. Na preddiplomskome teološko-katehetskom smjeru ukupno je upisanih 21, na diplomskome teološko-katehetskom smjeru 34, a na filozofsko-teološkom smjeru 71.

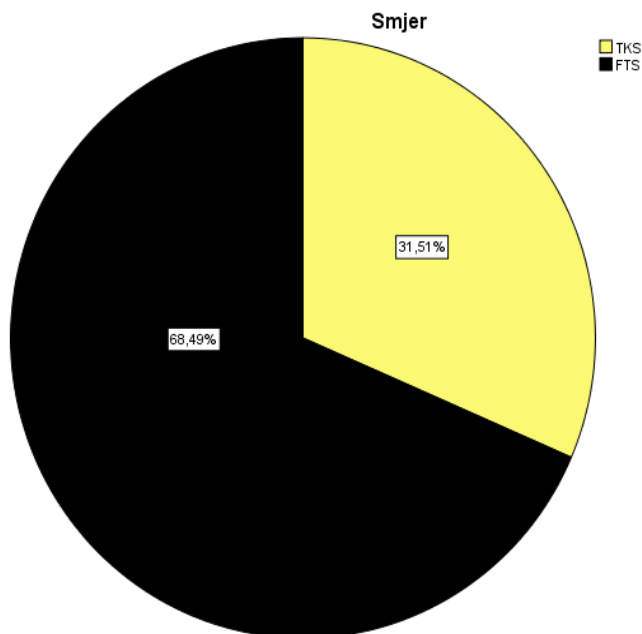
U istraživanju je sudjelovalo ukupno 73 studenata, 44 muškaraca i 29 žena (izraženo u postocima u Grafu 1).

Graf 1. Spol sudionika istraživanja

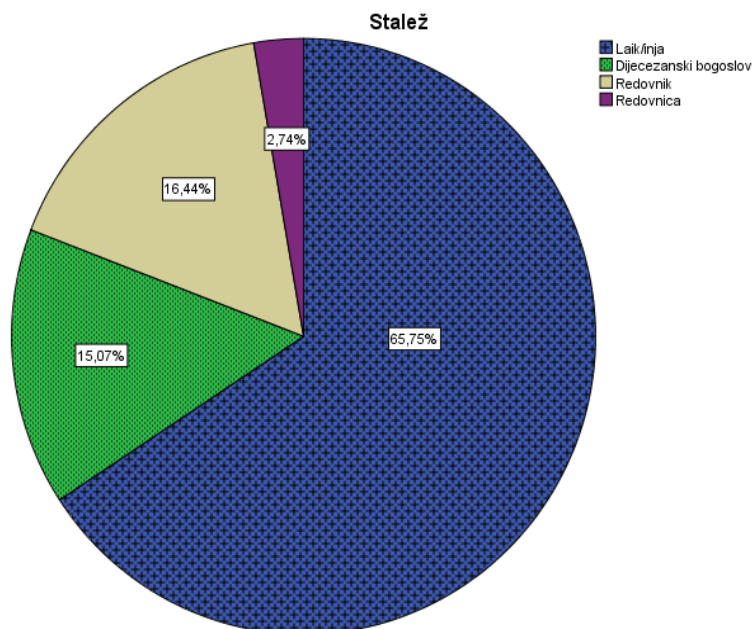
Istraživanju je ukupno pristupilo 50 studenata koji pohađaju *filozofsko-teološki* smjer (FTS) i 23 studenata koji pohađaju *teološko-katehetski* smjer (TKS) na Fakultetu (izraženo u postotcima u Grafu 2).

Graf 2. Upisani smjer na Fakultetu

Istraživanju je pristupilo 48 laika/inja, 11 dijecezanskih bogoslova, 12 redovnika i 2 redovnice (izraženo u postocima u Grafu 3).

Graf 3. Stalež u Crkvi

3.5. Etički aspekti i potrebna dopuštenja

Istraživanje je provedeno na način da jamči anonimnost svakom studentu sudioniku. Bilo je omogućeno korištenje fizičke distance od kolega. Prikupljeni anagrafski podatci formirani su na način da štite identitet pojedinca, a rezultati su prikazani grupno i anonimno. Upitnici su fizički pohranjeni na način koji onemogućuje pristup trećim osobama.

Budući da rezultati istraživanja ne upućuju na opasnost eventualne stigmatizacije studenata teologije, kao ni pojedinih skupina unutar istraživanja, rezultati su u cijelosti objavljeni.

Dobiven je poseban pisani pristanak za provedbu ovog istraživanja od dekana Fakulteta prije početka pripreme i izvedbe istraživanja.

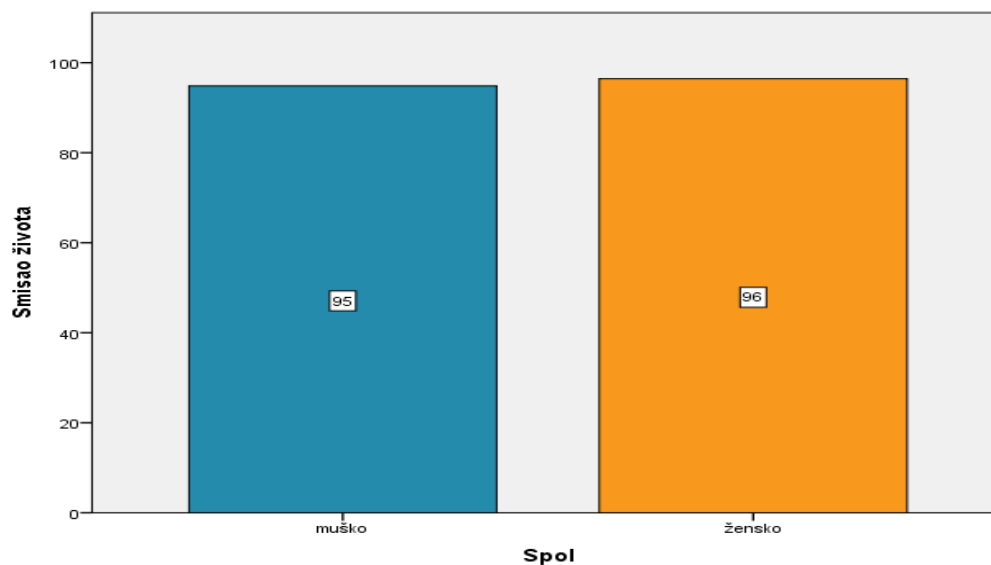
4. PRIKAZ REZULTATA I RASPRAVA

Rezultati upućuju na iznadprosječne i vrlo slične rezultate među različitim skupinama zastupljenima u istraživanju. U Tablici 1 mogli smo vidjeti da je prosječni rezultat u hrvatskoj populaciji pri adaptaciji skale iznosio 86,2, dok je u našem istraživanju iznosio 95,49. To upućuje na iznadprosječnost rezultata u odnosu na hrvatsku populaciju. Radi se i o relativno visokoj vrijednosti u odnosu na ukupan mogući raspon (prosječan rezultat 95,49 u teoretskom rasponu od 23 do 115). Budući da nemamo točno određene granične vrijednosti rezultata, koncentrirali smo se na uspoređivanje pojedinih skupina unutar Fakulteta. Studenti su u obradi rezultata podijeljeni prema ukupno trima kategorijama: spolu, studijskom smjeru i staležu u Crkvi.

4.1. Prikaz rezultata – anagrafski podatci i podatci o studiranju

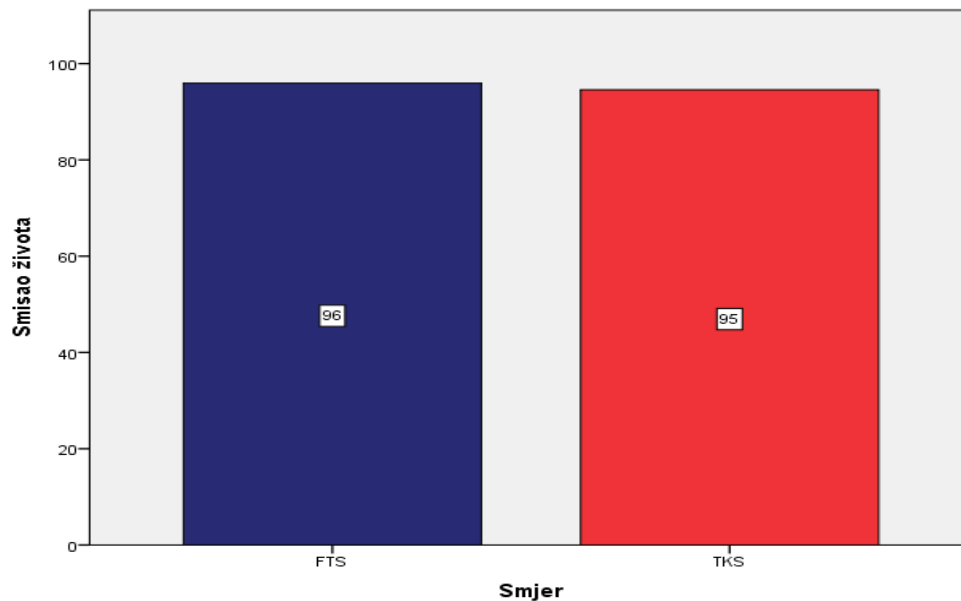
Među spolovima je zabilježena minimalna razlika od 1 boda u ukupnom zbroju rezultata, u korist studentica: studenti 95, studentice 96 (Graf 4).

Graf 4. Rezultat na skali smisla života podijeljen po spolu

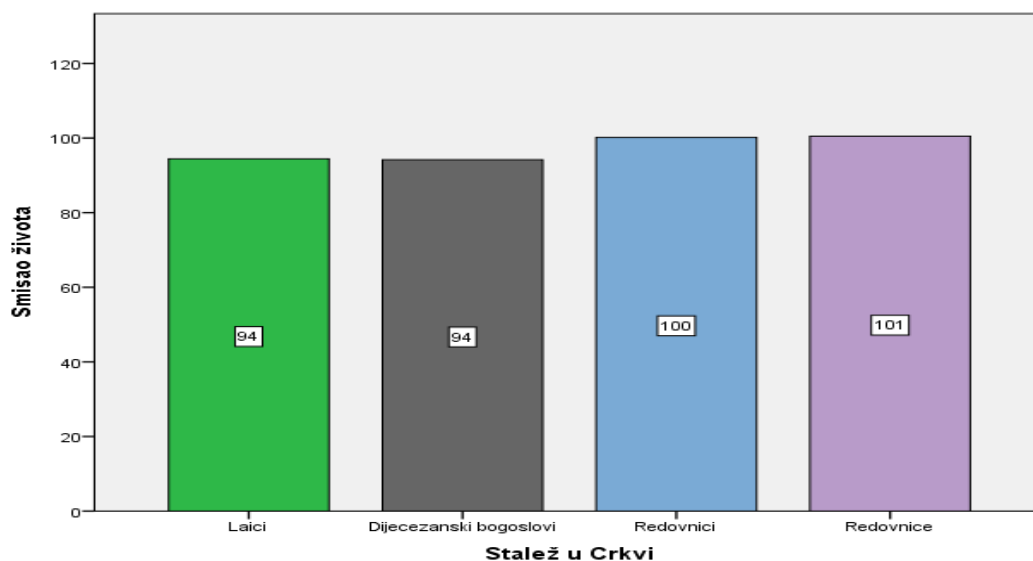
Budući da na Fakultetu postoje dva različita studijska smjera, napravljeni su i pojedinačni rezultati po smjerovima (FTS – filozofsko-teološki integrirani studij od 5 godina i TKS – teološko-katehetski studij koji se dijeli na preddiplomski od 3 godine i diplomski od 2 godine). I ovdje rezultati upućuju na minimalnu prednost od 1 boda za FTS smjer (96 u odnosu na rezultat od 95 bodova kod TKS smjera) (Graf 5).

Graf 5. Rezultat na skali smisla života podijeljen po studijskom smjeru

Nadalje, studente smo podijelili po staležu u Crkvi ili kandidaturi za određeni stalež. U toj podjeli imamo skupine laika/inja, dijecezanskih bogoslova (kandidata za svećeništvo), redovnika i redovnica. Rezultati ukazuju na iste rezultate u percepciji smisla života kod laika i dijecezanskih bogoslova (=94), dok redovnici imaju viši rezultat za 6 bodova (=100), a redovnice za još jedan bod više (=101) (Graf 6).

Graf 6. Rezultat na skali smisla života podijeljen po staležu u Crkvi

4.2. Prikaz rezultata po hipotezama

Hipoteza 1: Studenti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu imaju veću percepciju smisla života od hrvatskog prosjeka. – potvrđeno

Hipoteza 2: Dijecezanski bogoslovi imaju veću percepciju smisla života od laika/inja. – nije potvrđeno

Hipoteza 3: Redovnici imaju veću percepciju smisla života od laika/inja. – potvrđeno

Hipoteza 4: Redovnice imaju manju percepciju smisla života od dijecezanskih bogoslova. – nije potvrđeno

Hipoteza 5: Redovnice imaju manju percepciju smisla života od redovnika. – nije potvrđeno

4.3. Rasprava

Rezultat upućuje na podjednaku percepciju o smislu života kod studenata i studentica na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Razlika je također minimalna i u usporedbi dvaju smjerova na Fakultetu. Jedinu malo raspoznatljiviju razliku može se uočiti u percepciji smisla kod različitih staleža (odnosno kandidata za određene staleže u Crkvi). Redovnice koje su pristupile istraživanju pokazuju najveću percepciju smisla života, a slijede ih njihove muške redovničke kolege. Dijecezanski bogoslovi i laici pokazuju iznadprosječnu percepciju smisla, ali ipak manju u odnosu na prve dvije grupe. O uzrocima ove diferencijacije ne možemo polemizirati na temelju ovoga istraživanja, ali rezultati u grafičkom prikazu ukazuju na određeni stupanj grupiranosti pojedinih skupina, tj. na blagu polarizaciju između redovnika na jednoj strani i laika/dijecezanskih bogoslova na drugoj. Uzroke rezultatske prednosti kod redovnika može se samo hipotetski pretpostaviti jer ovo istraživanje nije eksperimentalnog tipa i ne može utvrditi uzročnost, a također se nije zanimalo ni za osobnu percepciju uzročnosti ovog fenomena kod ispitanika. No, može se pretpostaviti da uzrok možda leži u predanijem duhovnom životu kod redovnika, možda i u međusobnoj emocionalno-socijalnoj povezanosti s pripadnicima njihovih zajednica s kojima žive. Može pak biti da je dobiveni rezultat posljedica osobne prisile redovnika da prikazuju vlastiti život kao ispunjen smislom, zbog nekada implicitne prisile na savršeno zadovoljstvo vlastitim životom i pozivom. Da bi se dobilo odgovor na ovo pitanje, potrebno je napraviti istraživanja drugačijeg tipa.

Svakako, studenti u cjelini pokazali su iznadprosječan rezultat u odnosu na hrvatski uzorak ispitanika te možemo ustvrditi da postoji osnovana sumnja da njihov vjernički život, prožet nadom i vjerom u smislenost života općenito, ima veze s rezultatima ovoga istraživanja. Da bi se govorilo o prirodi te veze (radi li se o uzročno-posljedičnoj vezi ili samo o korelaciji), potrebno je napraviti dodatna eksperimentalna ili korelacijska istraživanja.

ZAKLJUČAK

Glavni cilj ovoga rada bio je utvrditi viđenje smisla života kod studenata Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu te usporedno s time sagledati rezultate u odnosu na opću populaciju Republike Hrvatske.

Istraživanje je bilo iznimno uspješno te je utvrdilo da apsolutna većina studenata teologije u Splitu pronalazi smisao života, a rezultati su potvrdili iznadprosječne uspjehe u usporedbi s općom populacijom.

Kada se pak rezultate sagleda iz pozicije postavljenih hipoteza, uočava se da postoje neke varijacije među samom populacijom studenata KBF-a, ovisno o usmjerenju, i da su neke skupine klera u svojem pronalasku smisla neočekivano identične s laicima.

Ipak, bitno je uzeti u obzir da je istraživanje bilo samo o percepciji smisla koje nije potpuno mjerilo stvarnog postojanja smisla u njihovom životu. Da bi se dobila cjelovita slika potrebno je sagledati širu sliku i iskoristiti i neke druge istraživačke alate kako bi se došlo do potpuno pouzdanog zaključka. Da bi se uzorak istraživanja mogao u budućnosti proširiti uključivanjem većeg broja studenata s većeg broja teoloških fakulteta, kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu. Također bi se postojeće istraživanje moglo proširiti i na studente drugih fakulteta – glavni cilj bi bio vidjeti koje skupine studenata imaju najmanju percepciju smisla i da se ponude neke aktivnosti u svrhu jačanja percepcije i osjećaja smisla. Prilikom rezultata analize istraživanja koristile su se metode deskriptivne statistike, a ne i inferencijalne statistike

BIBLIOGRAFIJA:

American Psychological Association, <https://dictionary.apa.org/purpose> /Purpose (4.rujna 2024).

Aronson, Ronald, Camus, Albert, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), <https://plato.stanford.edu/entries/camus/#Bib> (15. svibnja 2024.).

Avellar de Aquino, Antonio Thiago; Gouveia Veloso, Valdiney; Alves de Aguiar, Andrei; Araújo Pereira, Gylmara; Fernandes, Ana Sandra; Bento Serafim, Tiago Deivid & Meneses Pontes, Alisson, Meaning in Life Questionnaire: Evidence of its Factor Validity. *Ciencia e Profissao*, 35(2015)1, 4-19, <https://www.proquest.com/docview/2054133546/D23559C5657642EBPQ/9?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Berčić, Boran, Smisao života. *Filozofska istraživanja*, 26(2006)1, 91-113, <https://hrcak.srce.hr/4596> (4. rujna 2024.).

Camus, Albert, Izreke i citati, https://izreke.net/citat/3306/#google_vignette (15. svibnja 2024).

Debats, Dominique L., Meaning in life: Psychometric, clinical and phenomenological aspects, University of Groningen, Groningen, 1996., citirano u: Anita Vulić-Prtorić, Skala smisla života, u: Vera Čubela Adorić, Ana Proroković, Zvezdan Penezić, Ivana Tucak (ur.), Zbirka psihologijskih skala i upitnika, Svezak 3, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2006.

Devolger, Karen & Ebersole, Peter, Categorization of college students' meaning of life. *Psychological Reports*, 46(1980)2, 387-390, <https://www.proquest.com/docview/616494464/D0D308E909AC400CPQ/1?sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Enciklopedijski teološki rječnik, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

Findrik, Valentino, Kako pronaći smisao života?, <https://izvrsnost.hr/kako-pronaci-smisao-zivota> (15. svibnja 2024.).

Frankl, Viktor E., *Čovjekovo traganje za smislom*, Planetopija, Zagreb, 2010.

Frankl, Viktor E., *Nečujan vapaj za smislom*, Naprijed, Zagreb, 1981.

Frankl, Viktor E., *Zašto se niste ubili?*, Oko tri ujutro, Zagreb, 1978.

Halama, Peter; Kohútová, Veronika; Havan, Patrik & Kohút, Michal, The psychometric properties of the meaning in life questionnaire in slovakia. *Ceskoslovenska Psychologie*, 68(2024)1, 49-66, <https://www.proquest.com/docview/3006424101/AF3AD36E72544C97PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Hrvatski jezični portal, Znanje, 2004., <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search/Smisao>.

Hrvatski jezični portal, Znanje, 2004., <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search/Zivot>.

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/samoaktualizacija/Samoaktualizacija>.

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., <https://enciklopedija.hr/clanak/smisao#znacenje/Smisao>.

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zivot/Zivot>.

Jaić, Rafael, Piramida potreba Abrahama Maslowa osvještava naše stanje u životu, <https://budidobro.com/piramida-potreba-abrahama-maslowa-osvjestava-nase-trenutno-stanje-u-zivotu/> (29. travnja 2024.).

Kami, Alber, *Mit o Sizifu*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1973.

Kranjčević, Kristina, Propovjednik i Albert Camus. Pitanje smisla. *Kateheza*, 33(2011)3, 276-298, <https://hrcak.srce.hr/file/166207> (15. svibnja 2024.).

Kwok, Sylvia; Jiang, Jingwen & Fang, Siqi, Presence of meaning in life and meaning confusion mediate the effects of adverse childhood experiences on mental health among university students. *Applied Psychology Health and Well-Being*, 16(2024)1, 179-197, <https://www.proquest.com/docview/2847030200/7EBDF0A45806451FPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Li, Jian-Bin; Dou, Kai; & Liang Yue, The Relationship Between Presence of Meaning, Search for Meaning, and Subjective Well-Being: A Three-Level Meta-Analysis Based on the Meaning in Life Questionnaire. *Journal of Happiness Studies*, 22(2021)1, 467-489., <https://www.researchgate.net/publication/339017841> The Relationship Between Presence of Meaning Search for Meaning and Subjective Well-Being A Three-Level Meta-Analysis Based on the Meaning in Life Questionnaire (4. rujna 2024.).

Li, Tiantian; Hsiu-Lan Shelly, Tien & Wang, Juanjuan, Academic Satisfaction and Meaning in Life: The Mediating Roles of Personal Growth Initiative and Career Adaptability. *Education Sciences*, 14(2024)4, 1-11, <https://www.proquest.com/docview/3046825209/abstract/658AA71D1B84441APQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Liu, Yafei; Di, Siyu; Zhang, Yixianzhi & Ma, Chao, Self-Concept Clarity and Learning Engagement: The Sequence-Mediating Role of the Sense of Life Meaning and Future Orientation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(2023)6, 2-12, <https://www.proquest.com/docview/2791654573/3836D97E626B47D1PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Lima das Chagas, Fernanda Augusta & Muñoz-García, Antonio, Examining the Influence of Meaning in Life and Religion/Spirituality on Student Engagement and Learning Satisfaction: A Comprehensive Analysis. *Religions*, 14(2023)12, 2-25, <https://www.proquest.com/docview/2904732199/E85E5572217949CCPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Lukas, Elizabeth, I tvoja patnja ima smisla, Oko tri ujutro, Zagreb, 2016.

Marco, José H.; Privado, Jesus; Guillen Botella, Veronica; Quero, Soledad; Perez Sandra, Banos, Rosa & Pilar Tormo Irun, Maria, Psychometric properties of the spanish version of the meaning in life questionnaire (MLQ) in adults. *Behavioral Psychology*, 30(2022)3, 809-826, <https://www.proquest.com/docview/2794806083/6C4456D56112471FPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Mijatović, Franjo, Smislovi života, <https://polis.ba/smislovi-zivota/> (29. travnja 2024.).

Pan, Jia-Yan; Fu Keung Wong, Daniel; Joubert, Lynette & Chan, Cecilia, The Protective Function of Meaning of Life on Life Satisfaction Among Chinese Students in Australia and Hong Kong: A Cross-Cultural Comparative Study. *Journal of American College Health*, 57(2008)2, 221-231, <https://www.proquest.com/docview/621561942/A349750E54544703PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Puljić, Želimir, Franklova logoterapija – liječenje smislom. *Društvena istraživanja*, 14(2005)4-5 (78-79), 885-902, <https://hrcak.srce.hr/file/27992> (29. travnja 2024.).

Radionov, Tanja, Smisao života i patnje promatran kroz katoličko–teološku i psihološko–logoterapijsku perspektivu. *Obnovljeni Život*, 72(2017)4, 517-528, <https://hrcak.srce.hr/193039> (4.rujna 2024.).

Rajić, Višnja, Samoaktualizacija, optimalna iskustva i reformske pedagogije. *Napredak*, 153(2012)2, 235-247., <https://hrcak.srce.hr/file/123331> (15. svibnja 2024.).

Ramanathan, Shyam, 10 Distinct Categories of Life to Measure, <https://www.linkedin.com/pulse/10-distinct-categories-life-measure-ramanathan-pmp-cssgb-ains-au> (15. svibnja 2024.).

Russo-Netzer, Pninit; Tarrasch, Ricardo & Niemiec, Ryan M, A Meaningful Synergy: The Integration of Character Strengths and the Three Types of Meaning in Life. *Social Sciences*, 12(2023)9, 1-30, <https://www.proquest.com/docview/2869625674/A77DD89692C24593PQ/2?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4.rujna 2024.).

Sergeyevich, Kubarev Vyacheslav, The problem of the meaning of life: Philosophical and psychological content and research perspectives. *Cultural-Historical Psychology*, 11(2015)2, 86-99, <https://www.proquest.com/docview/1762038592/5CBDBD9E2A454AFAPQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Shuv-Ami, Avichai & Bareket-Bojmel, Liad, What Indicates Your Life is Meaningful? A New Measure for the Indicators of Meaning in Life (3IML). *Journal of Happiness Studies*, 22(2021)2, 625-644, <https://www.proquest.com/docview/2374474064/7A31CD0E5AC146E4PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Silov, Mile, Odgoj i teorija smisla. *Odgojne znanosti*, 9(2007)1(13), 75-90., <https://hrcak.srce.hr/file/32772> (15. svibnja 2024.).

Stanković, Nikola, Pitanje o smislu čovjekova života i danas je nezaobilazno. *Obnovljeni život*, 39(1984)3.-4., 197-204., <https://hrcak.srce.hr/file/82955> (29.travnja 2024.).

Šimoković, Uliks, Viktor Frankl - nečujan vapaj za smislom, <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/viktor-frankl-necujan-vapaj-za-smislom/> (29.travnja 2024.).

Šimundža, Drago, Apsurd i nada Alberta Camusa. Osvajanje smisla nad besmisлом. Absurdum at spes Alberiti Camus. Ex absurdo ratio rerum conquirenda. *Crkva u svijetu*, 4(1969)2, 171-180., <https://hrcak.srce.hr/file/136314> (15. svibnja 2024.).

Vulić-Prtorić, Anita, Skala smisla života, u: Vera Čubela Adorić, Ana Proroković, Zvezdan Penezić, Ivana Tucak (ur.), Zbirka psiholoških skala i upitnika, Svezak 3, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2006.

Zang, Weiyu, Zhang Cang kai, The influence of college students' sense of life meaning on psychological wellbeing. The mediating roles of positive emotions and life adaptation. *Nurture*, 18(2024)2, 302-314, <https://www.proquest.com/docview/3048525197/9A708093ABA34F30PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Zhang, Feng, Li Su, Geng Xiaowei, The Mediating Effect of Basic Psychological Needs Satisfaction between Future Socio-Economic Status and Undergraduates' Sense of Meaning in Life. *Social Sciences*, 12(2023)4, 2-11., <https://www.proquest.com/docview/2806609082/abstract/23D7F4E92EF342B3PQ/1?accountid=207055&sourcetype=Scholarly%20Journals> (4. rujna 2024.).

Zhang, Hong; Sang, Zhiqin; Chan, Darius K.-S; C; Teng, Fei; Liu; Yu, Shuo & Tian, Yuan, Sources of Meaning in Life Among Chinese University Students. *Journal of Happiness Studies*, 17(2016)4, 1473-1492., <https://link.springer.com/article/10.1007/s10902-015-9653-5> (4. rujna 2024.).

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Anamarija Kujundžić, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne magistra/magistrice teologije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

SUMMARY

Understanding the meaning of life is a topic that has occupied human existence since the beginning of the world. Philosophers such as Frankl, Camus and Maslow contributed to a more concrete understanding of this issue, although they reached a wide range of often inconsistent conclusions through their work. Based on their ideas, a study of the Scale of the Meaning of Life was carried out in this work, with the students of the Faculty of Theology at the University of Split as a sample. 73 of them took part in the questionnaire and the research found above-average results in the perception of the meaning of life, which imposes the result that the students of the said faculty found meaning in a much higher percentage than the general population.

Keywords: meaning, students, research, Frankl, life